

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Helmi Toivonen

Jaettuna paras vai järki käteen ja isät töihin?

Diskurssianalyysi sukupuolirooleista ja työelämän tasa-arvosta perhevapaista käytävässä sosiaalisen median keskustelussa

Johtamisen akateeminen yksikkö
Henkilöstöjohtamisen pro gradu -
tutkielma
Kauppatieteiden maisteriohjelma

Vaasa 2024

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö****Tekijä:** Helmi Toivonen**Tutkielman nimi:** Jaettuna paras vai järki käteen ja isät töihin?: Diskurssianalyysi sukupuolirooleista ja työelämän tasa-arvosta perhevapaista käytävässä sosiaalisen median keskustelussa**Tutkinto:** Kauppatieteiden maisteri**Oppiaine:** Henkilöstöjohtaminen**Työn ohjaaja:** Niina Koivunen**Valmistumisvuosi:** 2024 **Sivumäärä:** 84

TIIVISTELMÄ:

Tutkielman aiheena ovat perhevapaista käytävässä sosiaalisen median keskustelussa esiintyvät diskurssit sekä perinteisten sukupuoliroolien ja nykyaikaisen tasa-arvon ihanteen vaikutus niihin. Perinteiset sukupuoliroolit, isä töissä perheen elantoa ansaitsemassa ja äiti kotona lapsista huolehtimassa, ovat muodostuneet historian, kulttuurin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Sukupuoliroolit ovat yhä yhteiskunnassamme voimakkaita taustatekijöitä niin ihmisten toimintaan kuin ajatteluun, tiedostettuina ja tiedostamattomina.

Sukupuolten välistä tasa-arvoa pyritään edistämään työelämässä valtion keinoin ja etenkin naisten ansiotyötä tuetaan voimakkaasti. Isien mahdollisuuksia perhevapaan pitämiseen on myös lisätty pikkuhiljaa ja vuoden 2022 perhevapaaudistuksen tavoitteena olikin vapaiden jakaminen tasan vanhempien välillä ja siten sukupuolten välisen tasa-arvon lisääminen työelämässä. Tavoitteista huolimatta perhevapaat ovat edelleen pääosin naisten pitämiä, mikä on johtanut naisten heikompaan työmarkkina-asemaan.

Empiirisessä osuudessa tutkitaan diskurssianalyysin avulla X:ssä esiintyneitä keskusteluja perhevapaisiin liittyen. Tutkimustuloksina esitellään neljä diskurssia. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi kuvaa miehet luonnollisina elättäjinä perheelle ja naiset luonnollisina hoivaajina ja kodintekijöinä. Miehet kuvataan haluttomina jäämään kotiin uransa kustannuksella ja naiset haluttomina päästämään miehet omiksi kokemiinsa rooleihin kotona. Esikuva-diskurssi pyrkii hajottamaan perinteisiä normeja nostamalla vanhempainvapaata pitävät isät esikuvan rooliin. Se kuvaa miesten perhevapaan pitämisen modernina arvovalintana, jolla rakennetaan uutta normia todellisuuteen. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssin mukaan molemmilla vanhemmilla on oikeus sekä työ- että perhe-elämään ja vapaiden jakaminen on itsestään selvä toimintamalli. Valinnanvapauden diskurssi nostaa merkittävimmäksi tekijäksi perheiden keskeisen oikeuden ja kyvyn valita itselleen paras tapa jakaa vapaat.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että sukupuoliroolit elävät edelleen vahvoina yhteiskunnassa, mutta muutos kohti tasa-arvon ideaalia on käynnissä. Hitaasti kehittyneet normit myös muuttuvat hitaasti ja muutos vaatii toteutukseen muutamien ihmisten norminvastaista toimintaa, jota seuraavat sukupolvet voivat omalla toiminnallaan mallintaa. Tutkimustuloksina esitellyistä diskursseista Esikuva-diskurssi pyrkii aktiivisesti toimimaan muutoksen mahdollistajana esittämällä normien vastaisesti toimivat ihmiset mallina muille. Tasa-arvoisen vanhemmuuden ja Valinnanvapauden diskurssit toimivat omalta osaltaan uuden normin rakentajina esittämällä sen tavallisena ja itsestään selvänä valintana. Tulosten perusteella voidaan tulkita sukupuolivallankumouksen toisen vaiheen, jossa isät siirtyvät jakamaan vastuuta kotona, olevan käynnissä.

AVAINSANAT: perhevapaat, vanhempainvapaa, perhevapaaudistus, sukupuoliroolit, sukupuolten tasa-arvo, diskurssianalyysi

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tausta	6
1.2	Tutkimuksen kuvaus	7
1.2.1	Tutkimusongelma	7
1.2.2	Tutkimuksen rajaukset	8
1.2.3	Keskeiset käsitteet	9
1.2.4	Tutkimuksen rakenne	10
2	Sukupuoliroolit	12
2.1	Sosiaalinen ja biologinen sukupuoli	13
2.2	Sukupuoliroolien rakentuminen	15
2.2.1	Historia, kulttuuri ja sosiaalinen vuorovaikutus roolien rakentajana	16
2.2.2	Doing gender/undoing gender	21
2.2.3	Vanhempien roolien kehitys	22
3	Perhevapaat ja sukupuolten tasa-arvo työelämässä	26
3.1.1	Historia	26
3.1.2	Nykyhetki	28
3.1.3	Työn ja perheen yhdistämisen kentät	29
3.1.4	Tasa-arvon ja perhevapaiden kierre	30
3.1.5	Perhe ja työ	33
3.2	Perhevapaat Suomessa	35
3.3	Yhteenveto	38
4	Tutkimusmenetelmät	41
4.1	Diskurssin käsite	41
4.2	Diskurssianalyysi	43
4.3	Aineisto ja aineiston analyysi	45
5	Tulokset	51
5.1	Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi	54
5.1.1	Elättäjä ja elätettävä	54

5.1.2	Isien halu/haluttomuus	56
5.1.3	Työt ensin	57
5.1.4	Naiset portinvartijoina	59
5.2	Esikuva-diskurssi	60
5.2.1	Miehen malli	60
5.2.2	Arvovalinta	61
5.2.3	Perheellistetty äitiys	62
5.3	Tasa-arvoinen vanhemmuus -diskurssi	63
5.3.1	Oikeus kokonaiseen elämään	64
5.3.2	Vastuunjako	65
5.3.3	Undoing gender	66
5.4	Valinnanvapaus-diskurssi	67
5.4.1	Perheiden oikeus valita	68
5.4.2	Sukupuolen tekeminen ja rikkominen	69
6	Johtopäätökset	71
6.1	Yhteenveto tuloksista ja johtopäätökset	71
6.2	Aiempi tutkimus	73
6.3	Jatkotutkimusaiheet	75
6.4	Tutkimuksen luotettavuus	75
	Lähteet	79

Kuvat

Kuva 1. Kuvakaappaus Talouselämän Instagramista.	49
--	----

Kuviot

Kuvio 2. Sukupuolinormien kehitys.	15
Kuvio 3. Naisten työmarkkina-aseman ja perhevapaiden kierre.	32
Kuvio 4. Naisten työmarkkina-aseman ja perhevapaiden kierre.	33
Kuvio 5. Sukupuoliroolien vaikutus sukupuolten väliseen työelämän tasa-arvoon.	39

Taulukot

Taulukko 1. Aineisto.	46
Taulukko 2. Kolme laajaa keskustelua aineistossa.	48
Taulukko 3. Aineistossa esiintyvät diskurssit.	52

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

”En ymmärrä, miksi Kaikkonen jää isyysvapaalle juuri nyt”, ihmeteltiin politiikan huippua myöden Antti Kaikkosen ministeriaikaista isyysvapaata (Tolkki, 2022). Historiallisesti sukupuoliroolit ovatkin olleet selvät, nainen on kotona lasten kanssa ja mies tuo perheelle leivän pöytään käymällä töissä. Tämä roolijako on syntynyt historian, kulttuurin sekä ihmisten elintapojen ja -yhteisöjen vaikutuksesta. Nykypäivänä rooleja pyritään purkamaan ja tasa-arvoistamaan valtion ja kansainvälisten säädösten ohjaamin toimin, mutta ne näkyvät silti edelleen ihmisten asenteissa, keskusteluissa ja toiminnassa.

Suomalaisen yhteiskunnan tavoite on kaikkien sukupuolten välinen tasa-arvo niin perhe- kuin työelämään liittyen. Naisten työssäkäynti mahdollistetaan muun muassa perhevapaa- ja päivähoitojärjestelmin ja laki sukupuolten välisestä tasa-arvosta, työsopimuslaki sekä yhdenvertaisuuslaki takaavat kaikille samat oikeudet ja velvollisuudet työelämässä. Perhevapaaajärjestelmä alkoi äitien synnytysvapaista ja on pikkuhiljaa kehittynyt kattamaan koko ihmisen elinkaaren raskaudesta ja syntymästä omaishoitovapaisiin asti, ja myös isien mahdollisuuksia jäädä kotiin lapsen syntymän jälkeen on lisätty tasaisesti koko järjestelmän olemassaolon ajan (Salmi, 1996, s. 212–213). Kuitenkin edelleen miesten osuus perhe- ja vanhempainvapaista on huomattavasti naisia pienempi. Esimerkiksi Kelan tilastojen (2024) mukaan vuonna 2022 vanhempainvapaista 88 prosenttia korvattiin naisille ja 12 prosenttia miehille. Osa isistä ei pidä vanhempainvapaata lainkaan, esimerkiksi vuonna 2016 neljäsosa isistä jätti kaikki vapaat käyttämättä (Tilastokeskus, 2024).

Vuonna 2022 Suomessa toteutettiin perhevapaaudistus, jonka yhtenä tavoitteena on lisätä miesten pitämien vanhempainvapaiden osuutta ja siten parantaa sukupuolten välistä tasa-arvoa työmarkkinoilla (Mattinen, 2022, s. 9). Uudistuksen myötä vanhempainvapaat on jaettu lähtökohtaisesti tasan vanhempien välillä, mutta päiviä saa edelleen luovuttaa toiselle vanhemmalle tai muulle huoltajalle (Sosiaali- ja

terveysministeriö, 2022). Perhevapaaudistus on herättänyt paljon keskustelua niin puolesta kuin vastaan. Siinä missä toiset sanovat sen olevan onnistunut askel kohti tasa-arvoista työ- ja perhe-elämää sekä valinnanvapautta, esimerkiksi Oksala (2023) kirjoittaa sen epäonnistuneen tavoitteessaan, koska päiviä edelleen saa luovuttaa toiselle. Perhevapaaudistus mahdollistaa niin vapaiden tasan jakamisen kuin aiemman, äiti kotona ja isä töissä -mallin mukaisen jaon. Se pyrkii luomaan uusia normeja, mutta ei kuitenkaan estä vanhojen normien ylläpitoa.

Perhevapaaista käydäänkin keskustelua sekä media-artikkeleiden ja uutisoinnin että sosiaalisen median kanavissa. Etenkin julkishenkilöiden tai merkittävässä asemassa olevien henkilöiden jäädessä vanhempainvapaalle herättää se usein moninaista keskustelua. Tämä tutkimus sai aiheensa Antti Kaikkosen isyysvapaailmoituksesta hänen ministerikautensa aikana talvella 2022–2023. Ilmoitus herätti laajasti mielipiteitä ja kommentteja erityisesti siitä, onko niin merkittävässä asemassa olevalla henkilöllä kyseisessä maailmantilanteessa (Ukrainan sota oli käynnissä ja Suomen Nato-jäsenyyttä oli haettu) oikeutta asettaa perhettä työnsä edelle. Kommentteissa nostettiin esille myös näkemys, että naisten ministerikausinaan pitämiä perhevapaita ei ole samalla tavalla kritisoitu. Tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, millaisia perinteisten sukupuoliroolien ja työelämän tasa-arvon ideaalin vaikutuksia sosiaalisen median keskusteluissa perhevapaisiin liittyen on havaittavissa.

1.2 Tutkimuksen kuvaus

1.2.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksessa käsitellään sosiaalisen median keskusteluissa esiintyviä diskursseja perhevapaiden pitämiseen liittyen. Tutkimusongelmaksi on määritelty, millaisia diskursseja sosiaalisessa mediassa esiintyy perhevapaiden pitämiseen liittyen. Lisäksi tutkitaan, miten perinteisten sukupuoliroolien vaikutus näkyy diskursseissa. Toinen tarkentava tutkimuskysymys on, miten sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntyminen työelämässä ja perheiden kesken näkyy diskursseissa.

Miehille ja naisille on perinteisesti kulttuurisesti määrittyneet yhteiskunnassa tietynlaiset roolit, joiden mukaan vanhempainvapaitakin on Suomessa jaettu vuosikymmeniä. Viime vuosikymmeninä perinteiset roolit on kyseenalaistettu ja niitä on pyritty muokkaamaan tasa-arvoisemmiksi antaen naisille mahdollisuuden työelämään ja uraan ja miehille mahdollisuuden vahvempaan osallistumiseen perhe-elämään. Pikkuhiljaa myös perhevapaita on muokattu tähän suuntaan ja vuoden 2022 perhevapaaudistus mahdollistaa perheille vapaiden jakamisen täysin tasan puolisoitten kesken.

Tutkimuskysymyksiä sekä kirjallisuuskatsauksessa luotavaa teoreettista viitekehystä hyödyntäen pyritään selvittämään, miten perinteiset sukupuoliroolit tai nykyinen yhteiskunnallinen ideaali tasa-arvoisesta vanhemmuudesta ja työelämästä näkyvät perhevapaista käytävässä sosiaalisen median keskustelussa. Aineiston analyysia ohjaa teoreettinen viitekehys sukupuolirooleista ja perhevapaista sekä niiden vaikutuksesta työelämän tasa-arvoon. Lisäksi aineiston analyysia ohjaa diskurssianalyysin teoria.

1.2.2 Tutkimuksen rajaukset

Tutkimus on rajattu koskemaan suomalaista yhteiskuntaa ja suomenkielisiä keskusteluja. Ajallisesti tutkimus on rajattu koskemaan perhevapaaudistuksen jälkeisiä keskusteluja, eli keskusteluja, jotka on käyty elokuun 2022 jälkeen. Tutkimuksessa perhevapaan käsite on rajattu koskemaan lapsen syntymään liittyviä vapaita kaikkien perhevapaiden sijaan.

Keskustelut on rajattu haettavaksi sosiaalisen median keskustelukanava X:stä (entinen Twitter). X on luonteeltaan vapaamuotoinen keskustelukanava, jossa yksityishenkilöt voivat julkaista lyhyitä viestejä, tviittejä, joko nimimerkillä tai omalla nimellään. Viesteihin voi vastata ja niistä voi tykätä tai jakaa uudelleen omalle seuraajakunnalle. Tutkimusta on rajattu myös hakemalla keskusteluja tiettyjen aihetunnisteiden avulla. Valitut aihetunnisteet ovat perhevapaa, perhevapaat, isyysvapaa, isyysloma, vanhempainvapaa, vanhempainvapaat, äitiysvapaa sekä äitiysloma. Aihetunnisteiden

valinnalla on pyritty mahdollisimman kattavaan otantaan keskusteluista niin miesten kuin naisten pitämien vapaiden osalta. Aihetunnisteet sisältävien julkaisujen lisäksi tutkimuksessa on tutkittu kyseisen julkaisun ohessa käytyjä keskusteluja.

Perhevapaauudistuksessa laista poistettiin termit äitiys- ja isyysvapaa ja niiden sijaan käytetään termejä vanhempainvapaa sekä synnyttänyt ja ei-synnyttänyt vanhempi. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus tutkia perinteisten sukupuoliroolien vaikutusta ja ilmenemistä perhevapaista käytävässä keskustelussa. Tämän vuoksi tutkimuksessa on perusteltua käyttää termejä äiti ja isä. Tutkimus on myös rajattu koskemaan heteronormatiivisia perheitä koskevia keskusteluja tutkimuskysymyksen vuoksi.

1.2.3 Keskeiset käsitteet

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat sukupuoliroolit, tasa-arvo, perhevapaat, doing gender sekä diskurssi. Townsandin, Krayn ja Russelin (2023) mukaan sukupuolirooleilla tarkoitetaan niitä malleja ja käsityksiä, joiden mukaan esimerkiksi kotityöt, töiden eriytyminen ja sukupuolten väliset erot auktoriteettiasemissa perustellaan. Sukupuoliroolit vaikuttavat siihen, miten ihmiset kokevat, että tietyn henkilön tulisi pukeutua, käyttäytyä, puhua tai tuoda itseään esille. Perinteiset roolit, joiden mukaan nainen hoitaa kodin ja lapset, ja mies käy töissä elättääkseen perheen kertovat siitä, miten roolit ovat jakautuneet historiallisesti sukupuolten välillä, mutta myös ohjaavat ihmisten käytöstä ja asenteita nykypäivänä.

Tasa-arvo tarkoittaa kaikkien ihmisten samanarvoisuutta ja arvoa, niin yhteiskunnan jäsenenä kuin yksilöinä (Kielitoimiston sanakirja, 2024). Tässä tutkimuksessa tasa-arvoa käsitellään lähinnä sukupuolten välisen ja työelämän tasa-arvon näkökulmista. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan (n.d.) mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo perustuu naisten ja miesten sekä kaikkien muun sukupuoli-identiteetin omaavien samanarvoiseen asemaan ja mahdollisuuksiin yhteiskunnassa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Suomessa on voimassa tasa-arvolaki, joka määrittää perusteet sukupuolten väliselle tasa-arvolle työelämässä.

Perhevapailla tarkoitetaan työsopimuslain neljännessä luvussa määriteltyjä vapaita, eli raskaus-, erityisraskaus- ja vanhempainvapaata sekä hoitovapaata, osittaista ja tilapäistä hoitovapaata, omaishoitovapaata ja poissaoloja pakottavista perhesyistä (Työsopimuslaki, 4. luku). Tässä tutkimuksessa perhevapaan käsitteellä tarkoitetaan vain lapsen syntymään liittyviä vapaita, eli raskaus-, erityisraskaus- ja vanhempainvapaata sekä hoitovapaata ja vanhan lain mukaisia äitiys- ja isyysvapaita.

Doing gender, sukupuolen tekeminen, tarkoittaa Westin ja Zimmermanin (1987) määritelmän mukaan sitä, että sukupuoli ei ole jokin, mikä on, vaan jotain mitä tehdään. Teorian mukaan naisten ja miesten välille on luotu yhteiskunnassa eroja, jotka eivät ole luonnollisia, tarpeellisia tai biologisia. Tullakseen tunnistetuksi tietyn sukupuolen edustajaksi, henkilön on kuitenkin toimittava näiden normien mukaisesti. Näiden yhteiskunnallisten normien mukaisesti toimimalla, tietoisesti tai tiedostamatta, rakennamme ja ylläpidämme edelleen käsityksiä sukupuolten ominaisuuksista.

Diskurssi-käsitteellä voidaan viitata moneen eri merkitykseen. Siltaojan ja Vehkaperän (2011) määritelmässä sillä tarkoitetaan vakiintuneita puhekäytäntöjä, joiden avulla kuvataan ilmiötä, mutta samalla myös tuotetaan ja rakennetaan kuvauksen kohteena olevaa ilmiötä. Vaikka diskurssit esiintyvät ja konkretisoituvat puheessa tai tekstissä, vasta intertekstuaalinen vuorovaikutus tekstin tulkitsijan kanssa antaa niille merkityksen. Tämän merkityksen keinoin diskurssit rakentavat ja ylläpitävät sitä sosiaalista todellisuutta, jota diskurssi käsittelee. Diskurssianalyysissa tutkitaan miten tietystä ilmiöstä puhutaan ja millaiseksi puhe ilmiön sosiaalisessa todellisuudessa rakentaa.

1.2.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen alussa käsitellään perinteisiä sukupuolirooleja ja niiden kehitystä sekä sukupuolten tasa-arvoa työelämässä erityisesti perhevapaiden käytön näkökulmasta historian aikana ja nykypäivänä lähdekirjallisuuden ja -tutkimusten avulla. Lisäksi esitellään lyhyesti suomalainen perhevapaamalli. Teoriaosuuden tarkoituksena on luoda

lukijalle käsitys siitä, millaisia sukupuolirooleja yhteiskunnassa esiintyy, miten ne ovat syntyneet ja miten ne vaikuttavat ihmisen ajatteluun ja asenteisiin ja siten esiintyviin diskursseihin. Lisäksi tavoitteena on luoda teoriapohja sukupuoliroolien ja perhevapaiden käytön yhteydestä toisiinsa sekä niiden vaikutuksesta sukupuolten väliseen tasa-arvoon työelämässä.

Tutkimuksen empiirisessä osuudessa esitellään diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä ja kuvataan tutkimuksen materiaali sekä aineiston analyysitavat. Tutkimuksen kuvauksen jälkeen esitellään tulokset ja tehdään niistä johtopäätökset. Lopuksi analysoidaan tutkimuksen luotettavuutta sekä esitetään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Sukupuoliroolit

Yleisesti sukupuoliroolien käsitteen voidaan määritellä tarkoittavan sellaisia yhteiskunnassa vallalla olevia malleja ja käsityksiä, joilla ihmiset perustelevat esimerkiksi kotitöiden ja ansiotyön eriytymisen sekä auktoriteettiasemissa vallitsevat erot sukupuolten välillä (Townsend, Kray & Russel, 2023). Townsend ja muut (2023) jatkavat sukupuoliroolien vaikuttavan muun muassa siihen, miten ihmiset kokevat, että tietyn henkilön tulisi pukeutua, käyttäytyä, puhua tai tuoda itseään esille. Koivunen ja Liljeström (1996, s. 115–121) puolestaan nostavat esille, että sukupuoliroolien käsitettä on etenkin sosiaalisten suhteiden ja rakenteiden tutkimuksessa tutkittu stereotyyppisten persoonallisuusmääritelmien avulla. Näiden mukaan tietyt fysiologiset ominaisuudet omaavalta ihmiseltä odotetaan tietynlaista käytöstä sosiaalisten odotusten takia. Sosiaalisen konstruktionismin teorioissa onkin heidän mukaansa päädytty lopputulemaan, että sosiaalinen sukupuoli rakentuu biologiselle perustalle, mutta saa lopullisen ja kokonaisen muotonsa sosiaalisen kanssakäymisen kautta.

Townsendin ja muiden (2023) mukaan perinteiset roolit, joiden mukaan nainen hoitaa kodin ja lapset, ja mies käy töissä elättääkseen perheen kertovat siitä, miten roolit ovat jakautuneet historiallisesti sukupuolten välillä, mutta myös ohjaavat ihmisten käytöstä ja asenteita nykypäivänä. Townsend ja muut nostavat esimerkiksi, että vahvasti perinteisiä sukupuolirooleja kannattavat tytöt suoriutuvat heikommin koulussa ja karttavat miesvaltaisia aloja työelämässä ja perinteisiä rooleja ylläpitävässä yhteiskunnassa erot miesten ja naisten palkkojen välillä ovat isompia ja työelämän segregoituminen miesten ja naisten aloihin vahvempaa.

Sukupuoliroolien ylläpito ja jatkuminen yhteiskunnassa selitetään pääosin roolioppimisen avulla (Koivunen & Liljeström, 1996, s. 115–121). Halpern ja Perry-Jenkins (2015) toteavatkin jo aivan pienten lasten ilmentävän usein asenteissaan ja käytöksessään yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppisiä sukupuolirooleja ja muodostavan oletuksia ihmisistä heidän sukupuolensa perusteella. Tiukka perinteisten ja stereotyyppisten sukupuoliroolien ylläpitäminen lasten kasvatuksessa voikin heidän

esittelemiensä tutkimusten perusteella aiheuttaa ongelmia lapsen kasvaessa, esimerkiksi rajoittamalla koulutukseen ja uraan liittyviä haaveita, sekä emotionaalista ja sosiaalista kehitystä, kun taas sukupuolinormeja kyseenalaistamalla lapsi saa kokonaisvaltaisemman käsityksen omista kyvyistään ja mahdollisuuksistaan.

2.1 Sosiaalinen ja biologinen sukupuoli

Aaltio-Marjosola (2001, s. 35) kuvaa ihmisen persoonallisuuden psykofyysissosiaalisena kokonaisuutena, jossa vaikuttavat niin henkilön biologiset kuin kulttuurin muokkaamat ominaisuudet, jotka vuorovaikuttamalla toistensa kanssa luovat kokonaisuuden. Koivunen & Liljeström (1996, s. 115–121) erittelevät termit biologinen ja sosiaalinen sukupuoli, jotka esimerkiksi englannin kielessä kääntyvät termeiksi sex ja gender. Biologisella sukupuolella tarkoitetaan miesten ja naisten välisiä anatomisia ja fysiologisia eroja, kun taas sosiaalinen sukupuoli määritellään tarkoittamaan naisia ja miehiä sosiaalisesti erilaisina ihmisryhminä. Suomen kielessä termit eritellään määräyssanoihin, mutta monissa kielissä, kuten englannin ja ruotsin kielissä sosiaaliselle ja biologiselle sukupuolelle on omat terminsä.

Koivunen ja Liljeström (1996, s. 115–121) kertovat tutkijoiden perustelleen jakoa tarpeella eriyttää ne vielä termistä sukupuoliroolit. Tutkijat ovat tuoneet esille, että sukupuoliroolit-termi voidaan nähdä biologiasta johdannaisena, mutta on kuitenkin olemassa paljon yhteiskuntia, joissa biologinen sukupuoli ja henkilön rooli yhteiskunnassa eivät sovi yhteen. Koivunen ja Liljeströmin mukaan tutkijat ovat perustelleet myös symbolisen sukupuolen erottamista biologisesta, koska yhteiskunnan valtarakenteet eivät voi perustua henkilöiden ruumiillisille ominaisuuksille.

Anne Fausto-Sterlingin teoksessa *Sex/Gender: biology in a social world* (2012, s. 54–55) käsitellään lapsen kehitystä sukupuoliroolien omaksumisen näkökulmasta tarkemmin. Teoksessa esitetään, että jo kymmenkuinen lapsi alkaa oppia erittelemään toisistaan mies- ja naiskategoriat. Tässä iässä vauva kykenee yhdistämään miehen kuvan ja äänen sekä naisen kuvan ja äänen. Lisäksi he kykenevät yhdistämään sosiaalisin normeihin

sukupuolittuneita esineitä sukupuoliin, kuten vasaran ja miehen tai huivin tai paistinpannun ja naisen kuvan. Käytännössä siis jo ennen vuoden ikää vauvat ovat alkaneet sisäistää heitä ympäröiviä sosiaalisia sukupuolinormeja. Vuoden iässä kaikki vauvat katsovat mieluummin nuken kuin rekan kuvaa, mutta 18–24 kuukauden iässä poikavauvat alkavat kiinnostua enemmän rekoista. Kolmannen ikävuoden kohdalla lapsen kokemus omasta sukupuolestaan alkaa muodostua. Tässä vaiheessa lapset ovat myös jo vahvasti sisäistäneet kulttuuriset ja sosiaaliset sukupuolinormit.

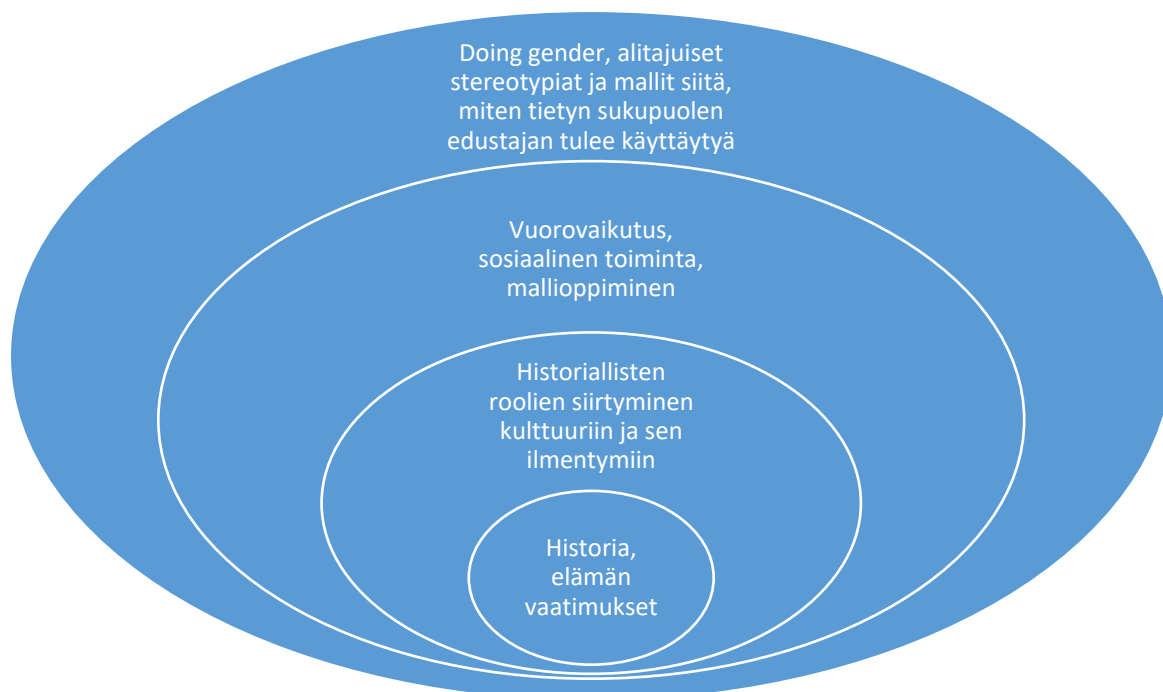
Fausto-Sterling (2012, s. 6–7) esittelee teoksessaan sukupuolen rakentumisen osaa-alueet sosiaalisena instituutiona sekä henkilökohtaisena kokemuksena. Sosiaalisena instituutiona sukupuolet pohjautuvat sukupuolistatuksille ja tunnistetuille sukupuolille. Nämä määrittyvät yhteiskunnassa sukupuolelle asetettujen käytöksellisten, emotionaalisten ja fysiologisten odotusten perusteella. Lisäksi sukupuolten sosiaaliseen rakentumiseen vaikuttavat työelämän sukupuolittuminen naisten ja miesten ammatteihin ja ammattiasemiin, sukupuolten erot perherooleissa, -oikeuksissa ja -vastuissa sekä eri sukupuoliin liitetyt seksuaaliset odotukset. Sukupuolille on myös sosiaalisesti historian ja kulttuurin vaikutuksesta muodostunut odotettuja persoonallisuuspiirteitä sekä tietynlainen sukupuoli-ideologia, eli tiettyjen sukupuoleen liittyvien statuksien ja roolien oikeutus biologisten piirteiden avulla. Kaikkien sukupuolen sosiaalisen rakentumisen osa-alueisiin vaikuttaa tietysti myös se, miten niitä esitetään kulttuurissa, kielen ja taiteen keinoin.

Fausto-Sterlingin (2012, s. 6–7) mukaan sukupuolen henkilökohtainen rakentuminen alkaa jo syntymän hetkellä määritetyn sukupuolen mukaan, joka perustuu henkilön biologisiin ominaisuuksiin. Tämän päälle kuitenkin muodostuu henkilön kokemus omasta sukupuolestaan, sukupuoli-identiteetti. Siihen vaikuttavat ja kuuluvat muun muassa sosiaalisten normien mukaisesti sallittujen tai ei-sallittujen pariutumis-, lisääntymis- ja perheroolien täytyminen ja seksuaalinen suuntautuminen. Henkilön persoonallisuus muokkautuu kokonaisuudessaan ja myös siis sukupuolittuneiden persoonallisuuspiirteiden osalta paljolti lähiympäristön, perheen ja vanhempien

vaikutuksesta. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa henkilö myös sisäistää ja oppii sosiaalisten normien mukaisia toimintamalleja ja käytöstä ja alkaa toteuttaa sitä sukupuolikokemuksensa mukaisesti. Henkilökohtaiseen sukupuolikokemukseen kuuluvat myös sukupuoliuskomukset, eli sosiaalisten sukupuolienormien hyväksyminen tai vastustaminen sekä oman sukupuolen ilmaisu pukeutumisen ja kehon muokkauksen keinoin.

2.2 Sukupuoliroolien rakentuminen

Sukupuoliroolit ovat rakentuneet ja rakentuvat yhä kuviossa 1 visualisoimieni tekijöiden vaikutuksesta. Maanviljelyskulttuurin fyysiset vaatimukset (Diamond, 1987 & Lerner, 1986) loivat pohjan miehelle työntekijästä ja naisesta perheestä huolehtivana äitinä. Pikkuhiljaa roolit siirtyivät myös kulttuuriin ja sen ilmentymiin (Aaltio-Marjosola, 2001). Vuorovaikutus ja sosiaalinen toiminta, mallioppiminen ja alitajuinen sukupuoliroolien mukainen toiminta jatkaa edelleen roolien ylläpitoa ja rakentumista (Fausto-Sterling, 2012; Nyman, Reinikainen & Eriksson, 2018; Salmi, 2004a).

Kuvio 1. Sukupuolienormien kehitys.

2.2.1 Historia, kulttuuri ja sosiaalinen vuorovaikutus roolien rakentajana

Patriarkaalisen yhteiskunnan on esitetty saaneen alkunsa jo neoliittisen vallankumouksen myötä (Diamond, 1987 & Lerner, 1986) ja sen vahvistuneen maatalouden ja maanviljelyn ollessa ihmisten pääasiallinen elinkeino. Historiassa maanviljelykulttuurien aikana työt jakautuivat niiden fyysisten vaatimusten mukaisesti. Viljelytyö, etenkin auran käyttö, vaati fyysistä voimaa, jota naisilla ei ollut, joten oli luonnollista, että miehet työskentelivät kodin ulkopuolella ja naiset kotia ja lapsia hoitamassa. Hansen, Jensen ja Skovsgaard (2015) tuovat tutkimuksessaan esille myös näkökulman siitä, että siirtyminen metsästys- ja keräily-yhteiskunnasta maanviljelyyn mahdollisti useampien lasten saamisen, kun elämä pysyi paikallaan jatkuvan siirtymisen sijaan. Maanviljelyn fyysisten vaatimusten lisäksi alkoikin olla entistä luonnollisempaa, että naiset jäivät kotiin hoitamaan lapsia, kun heitä oli aiempaa enemmän. Aaltio-Marjosolan (2001, s. 35–37) mukaan perinteisesti naisten elämäkokemukset ovatkin liittyneet ihmisen elämänkaaren, kuten syntymän ja elämän jatkamisen vaiheisiin, kun taas miesten kokemukset ovat keskittyneet kodin ulkopuolisiin, yhteiskunnallisiin kokemuksiin. Myös kansanperinne, historiankirjoitus ja muu kulttuuriperimä jatkavat ja jakavat näiden perinteiden mukaisia rooleja.

Vaikka yhteiskunta ja työympäristö ovatkin muuttuneet ja siirtyneet teolliseen aikaan, on kulttuurinen ja sosiaalinen näkemys rooleista pysynyt vahvana. Alesinan, Giulianon ja Nunnin (2013) tutkimuksen mukaan etenkin ihmisryhmissä, joissa on historiallisesti käytetty auraa maanviljelyssä, esiintyy edelleen asenteita, jotka puolustavat epätasa-arvoa sukupuolten välillä sekä naisten vähäisempää työllistymistä. Jo pelkkä pitkä historia maanviljelystä lisää nykyisinkin perinteisten sukupuoliroolien vahvaa asemaa yhteiskunnassa ja naisten matalampaa asemaa työelämässä ja politiikassa (Hansen ja muut, 2015).

”Tyttöjä ohjataan hoivaamaan ja poikia toimimaan” (Moisio, 2016, s. 44). Kulttuuri vaikuttaa miehen ja naisen rooleihin sekä siihen, millaista miehenä tai naisena oleminen ajatellaan ja koetaan olevan (Aaltio-Marjosola 2001, s. 35–71). Esimerkiksi Leung, Bhagat,

Buchan, Erez ja Gibson (2005, s. 357) ovat määritelleet kulttuurin niiksi arvoiksi, uskomuksiksi, normeiksi ja käytösmalleiksi, jotka tietty kansallinen ryhmä jakaa. Schein (1992, luku 1) puolestaan toteaa kulttuurin käsittävän niin syvään juurtuneita ja alitajuisia perusoletuksia kuin sen ulkoisia ilmentymiä, joilla kulttuuri näkyy ja esittäytyy ulkopuolisille. Näiden kerrosten välissä ovat uskomukset, arvot ja normit, joiden mukaan kulttuurin jäsenet toimivat. Schein huomauttaa myös, että koska kulttuurilliset uskomukset ja normit ovat jaettuja kaikkien kulttuurin edustajien kanssa, on niiden haastaminen ja muokkaaminen vaikeaa.

Aaltio-Marjosola (2001, s. 35–71) jatkaa kulttuurin vaikutuksen olevan huomaamaton, mutta voimakas. Vaikutus alkaa jo syntymästä, eikä se rajaudu pelkästään henkilön omiin kokemuksiin, vaan koko yhteiskunnan ja historian kokemukset vaikuttavat sukupuolikokemuksen ja -kuvan muovautumiseen. Jokaisen henkilökohtaisen alitajuisen tietoisuuden lisäksi myös yhteisöllä on kollektiivinen alitajunta, joka vaikuttaa yksilön kokemuksiin. Tätä kollektiivista tietoisuutta ovat muun muassa myytit, mytologiat ja kansanperinne.

Sankarimyytit lokeroivat usein sekä naiset että miehet yksinkertaiseen, muuttumattomaan ja samanlaistavaan muottiin. Nainen on tunteellinen, pehmeä eikä kykene selkeisiin, rationaalisiin päätöksiin. Mies on tunteeton, rationaalinen ja tekee päätökset viileästi. Molemmat kuuluvat kahteen, työn ja perheen, maailmaan, mies ensisijaisesti johtajana, joka joskus eksyy kotiin ja nainen ensisijaisesti kotona, eksyen joskus roolinsa ulkopuolelle töihin. (Aaltio-Marjosola, 2001, s. 70–71.) Aaltio-Marjosola (2001, s. 71) toteaa, että tämän polaarisen käsityksen säilyminen johtaisi mitä todennäköisemmin entistä suurempaan segregatioon niin sosiaalisessa kuin työelämässäänkin.

Suomalaisen yhteiskunnan tapa kannustaa naisia toimimaan sekä niin sanotusti hoivaaja- että voimanasina näkyy kuitenkin myös suomalaisessa mytologiassa ja kirjallisuudessa, Aaltio-Marjosola (2001, s. 64–66) toteaa. Hoivaajanaisen malli, johon

yhteiskunta kannustaa muun muassa perhevapaa- ja kotihoidontukijärjestelmien avulla esiintyy erityisesti esimerkiksi Laila Hietaniemen teoksissa, kun taas esimerkiksi päivähoitojärjestelmän kannustama voimaisen malli esiintyy Kaari Utrion teoksissa. Perinteisessä suomalaisessa mytologiassa, kuten Kalevalassa, esiintyy molempia naistyyppisiä edustavia hahmoja. Aaltio-Marjosola nostaa esille lisäksi yhteiskunnallisissa toiminnoissa esiintyvän kannustuksen molempiin rooleihin, Martta-liikkeen esimerkkinä hoivaajanaisen roolista ja naisten tasavertaisen aseman miesten kanssa yhteiskunnan tärkeissä toiminnoissa voimaisen roolista.

Suomalaisessa mytologiassa miesten rooli puolestaan on sankari tai johtaja, Kalevalassa ei hoivaajamiehiä näy, Aaltio-Marjosola (2001, 66–69) esittää. Hänen mukaansa miehet ovat myyteissä ja tarinoissa viekkaita ja kekseliäitä ja saavuttavat tavoitteensa yhteistyössä toistensa kanssa. Solidaarisuutta osoitetaan muita miehiä, ei naisia kohtaan. Pitkään myös yhteiskunnassa vallitsi ajatus miehestä johtajana, jolle esimerkiksi vanhempainvapaan pitäminen olisi vain keino katkaista ura yrityksessä. Vanhemmuus on mytologiassa ollut kuitenkin myös osa miehuutta, ”oikealla miehellä” on poika. Aaltio-Marjosola tuo kuitenkin esille myös viime vuosikymmeninä yhteiskunnassa nähdyn muutoksen, jossa mainoksissa ja tarinoissa näkyy lapsistaan huolehtiva, ylpeä isä. Lapsi ei myöskään aina ole enää poika. Sosiaalinen muutos isyyden roolista on johtanut siihen, että myös isät pitävät vanhempainvapaata, aina ministeritasolla asti ja se on Aaltio-Marjosolan mukaan sekä yhteiskunnallisesti tuettua että odotettua.

Sukupuoliroolien kulttuuriset ilmentymät kuitenkin voivat, ja ovat myös muuttuneet historian aikana, Fausto-Sterling (2012, s. 110) puolestaan kirjoittaa. Esimerkiksi nykyisin tyttöjen väriksi mielletty vaaleanpunainen ja poikien väriksi mielletty sininen olivat vielä ennen toista maailmansotaa päinvastoin. Aiemmin punainen ja vaaleanpunainen symboloivat maskuliinisiksi miellettyjä voiman ja rohkeuden piirteitä, kun taas sininen yhdistettiin etenkin katolisen uskon piirissä Neitsyt Mariaan ja uskoon. 1930-luvulla vaaleanpunaista alettiin käyttää homoseksuaalisiin miehiin viitaten ja väri alkoi saada feminiinisiä piirteitä. Toisen maailmansodan jälkeen värien sukupuolittumisen

kääntyminen pääläelleen oli lopullinen, kun armeijoiden uniformuja tehtiin sinisestä kankaasta. Kuten esimerkiksi Lucas (2003) ja Newburry, Belkin ja Ansari (2008) tuovat tutkimuksissaan ilmi, kulttuurin muutokset näkyvät myös työelämässä. Monissa maissa kulttuurilliset tekijät estävät tai vähentävät naisten työntekoa ja yrittäjyyttä. Kulttuuri kuitenkin muuttuu, kun naisia nähdään yhteiskunnallisissa rooleissa. Pikkuhiljaa muutokset institutionaalistuvat ja muuttuvat vähemmän erikoisiksi, jolloin ne normalisoituvat ja sulautuvat osaksi kulttuuria.

Salmi (2004a, s. 26) nostaa esille myös vuorovaikutuksen sukupuolen rakentumisessa. Hänen mukaansa henkilön oma sukupuoli muovaa hänen tapansa vuorovaikuttaa muiden kanssa, mutta toisaalta vuorovaikutus muiden kanssa myös rakentaa kokemusta sukupuolesta. Arkielämässä tutut käytännöt ja toimintamallit pohjautuvat sukupuoliin ja oletuksille miesten ja naisten eroista, mutta myös jatkavat sukupuoliroolien ylläpitoa vahvistamalla oletuksia naisille ja miehille soveltuvasta käytöksestä. Se, millaista on olla nainen tai mies, rakentuukin heidän mukaansa sosiaalisten ja kulttuuristen käytäntöjen kautta, samalla kun sukupuoli määrittää toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa. Sukupuoli voidaan siis nähdä ominaisuuden sijaan arkielämän käytännöissä rakentuvana prosessina. Tästä johtuen sukupuolen rooli onkin vaihdellut eri historian aikakausina sekä eri kulttuureissa ja yhteiskunnan käytäntöihin vaikuttamalla voidaan muuttaa sukupuolten rooleja, Salmi toteaa.

Myös Fausto-Sterling (2012, s. 56) tuo esille sosiaalisten asioiden ja kommunikaation merkityksen sukupuolikokemuksen rakentumisessa. Esimerkiksi perheissä, joissa on vanhempia veljiä, poikalapset ovat usein poikamaisempia ja perheissä, joissa on isosiskoja, tyttölapset ovat tyttömäisempiä kuin yksilapsisissa perheissä. Myös vanhempien toiminnalla ja arvoilla on merkitystä. Perheissä, joissa vanhemmat toimivat vähemmän perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti lapsetkin mallintavat vähemmän perinteisten roolien mukaista tiettyä sukupuolta. Collins (2011) huomauttaa myös median merkityksestä sukupuoliroolien ylläpidossa. Hänen esille tuomiensa tutkimusten

perusteella naiset ovat mediassa aliedustettuja ja silloin kun he mediassa esiintyvät, esitetään heidät useimmiten perinteisten roolien mukaan.

Ihmisillä voi olla myös ristiriitaisia näkemyksiä ja toimintamalleja roolien suhteen, niin sanotusti toinen jalka perinteisten roolien ja toinen jalka tasa-arvoisten roolien puolella. Perinteinen näkemys nousee pinnalle, kun tehdään sukupuolta, esimerkiksi alitajuisesti jaetaan kotitöitä tai muuten toimitaan oletettujen sukupuolinormien mukaan. Ihminen saattaa kuitenkin sanoa ja kokea itse olevansa vahvasti tasa-arvoisten roolien kannattaja ja osassa elämäänsä näin toimia. Etenkin tämä ristiriita näkyy maissa ja kulttuureissa, joissa tasa-arvoa painotetaan. Sukupuolinormit ovatkin dynaamisia, tilanteisia ja suhteessa muuhun ympäristöön ja kontekstiin, etenkin kulttuuriin ja politiikkaan. Tasa-arvoa korostavissa maissa näkemys voikin jopa estää todellista sukupuolinormien purkua, kun maa ja kulttuuri sekä ihmiset itse uskovat olevansa tasa-arvoisia, vaikka todellisuudessa toimivatkin perinteisten normien mukaan, Nyman, Reinikainen ja Eriksson (2018) argumentoivat.

Gatekeeping, eli portinvartiointi tarkoittaa sen kontrollointia, kuka saa tiettyjä tietoja, mahdollisuuksia, resursseja tai valtaa (Cambridge Dictionary, 2024). Christopher (2024) esittää, että sukupuolinormit eivät pääse muuttumaan tai purkautumaan ihmisten harjoittaman portinvartioinnin takia. Erityisesti hänen mukaansa tämä koskee perinteisiä naisten rooleja, kuten lastenhoitoa. Naisten alitajuinen pyrkimys yhteiskunnan hyväksyntään ja kulttuuriset ideaalit äitiydestä (äitimyytti) estävät naisia antamasta miehelle lastenhoidollista vastuuta, vaikka he periaatteessa tukisivatkin tasa-arvoista vanhemmuutta. Tiukkojen sääntöjen ja standardien asettaminen sekä miesten kritisointi myös estää miehiä osallistumasta ja hankkimasta tarpeellisia taitoja. Miesten osalta miesten oma aliarviointi muun muassa lastenhoidollisista kyvyistään on esitetty myös portinvartioinniksi.

2.2.2 Doing gender/undoing gender

West ja Zimmerman (1987) esittelivät teorian, jonka mukaan sukupuoli ei ole jotain, mikä on, vaan jotain mitä tehdään, eli doing gender -teorian. Doing gender, sukupuolen tekeminen, tarkoittaa heidän mukaansa sitä, että naisten ja miesten välille on luotu yhteiskunnassa eroja, jotka eivät ole luonnollisia, tarpeellisia tai biologisia. Jokaisen ihmisen toimintaa arvioidaan yhteiskunnassa alitajuisesti suhteessa näihin luotuihin odotuksiin ja oletuksiin siitä, millainen naisen tai miehen kuuluu olla ja miten hänen tulee käyttäytyä. Ihminen on siis vastuussa näille odotuksille siitä, että hänet tunnustetaan tietyn sukupuolen edustajaksi. Sukupuoli muodostuukin teorian mukaan jokapäiväisen vuorovaikutuksen ja oman tekemisemme kautta sen sijaan, että se vain olisi. Näiden yhteiskunnallisten normien mukaisesti toimimalla (doing gender) rakennamme ja ylläpidämme edelleen käsityksiä sukupuolten ominaisuuksista.

Nyman, Reinikainen ja Eriksson (2018) puolestaan kirjoittavat sukupuolen tekemisen tarkoittavan oletettujen roolien ja käytänteiden mukaisesti toimimista. Esimerkiksi parisuhteissa kotityöt jakautuvat usein perinteisen roolijaon mukaan, vaikka henkilöt eivät sitä itse huomaisi. Henkilöt saattavat myös perustella toimintaansa muilla tavoin, kuten käytännöllisyydellä ja henkilökohtaisilla preferensseillä, mutta oletettujen roolien mukaan toimimalla sukupuoliroolit pysyvät yllä ja jatkuvat mallioppimisen kautta seuraavalle sukupolvelle.

West ja Zimmerman julkaisivat täydentävän artikkelin vuonna 2009, jossa he painottivat kulttuurin merkitystä sukupuolen tekemisessä. Artikkelissa he kuvasivat sukupuolen määrittymisen prosessina, joka samanaikaisesti huomioi ja tunnistaa kulttuuriset käsitykset siitä, millaista käytöksen pitäisi olla ja on vuorovaikutuksessa niiden kanssa, vastaten ja lisäten niitä. (West & Zimmerman, 2009.) Sánchez-Mira (2021) nostaa yhdeksi esimerkiksi sukupuolen tekemisestä kotityöt ja lastenhoidon. Hänen mukaansa vanhemmat pitävät yllä sukupuolinormeja ja tekevät sukupuolta jakamalla kotityöt perinteisten normien mukaan.

Westin ja Zimmermanin (2009) mukaan vastakohta sukupuolen tekemiselle on undoing gender, eli tietoisesti sukupuolinormeja vastaan toimiminen. Sukupuolen rikkomisen tavoitteena on hajottaa sukupuolinormeja ja luoda tasa-arvoisuutta sukupuolten välille. Christopher (2024) kuitenkin huomauttaa, että pelkästään toimimalla vastakkaisen sukupuolen roolin mukaisesti normit eivät välttämättä rikkoudu, etenkin, jos toiminta on erilaista tai jollain tapaa helpompaa kuin alkuperäisen roolin haltijan tekemänä. Esimerkiksi Christopher nostaa ruuan tekemisen, jos mies tekee ruokaa, hän tekee ruokaa, nainen hoitaa ja vahtii esimerkissä samalla lapsia. Myös West ja Zimmerman (2009) painottavat, ettei pelkkä yhden ihmisen tekemä normien vastainen toiminta riitä niiden kumoamiseen, vaan kaikkien, joita normi koskee, tulisi hyväksyä muutokset.

2.2.3 Vanhempien roolien kehitys

Historian aikana lasten kasvatusta ja vanhempien roolit siinä ovat olleet erilaisia eri ajanjaksoina. Kuten Vuori (2001, s. 126) kirjoittaa, lasten kasvatusta on historiallisesti saatettu antaa jopa kokonaan ulkopuolisten henkilöiden, kuten palvelijoiden tai isovanhempien tehtäväksi. 1900-luvun puolivälin jälkeen kuitenkin yhteiskunnassa alettiin korostaa äidin ja lasten psykososiaalisen suhteen muodostumista ja perheissä alettiin siirtyä poissulkevan äitiyden malliin. Vuoren mukaan tässä mallissa painotettiin äidin roolia lasten kasvatuksessa ja kasvattajana sekä isän roolia perheen elättäjänä ja perheen päänä. Perinteisesti yhteiskunnallisiin normeihin ja sukupuolirooleihin onkin kuulunut ajatus miehestä perheen elättäjänä ja leiväntuojana ja äidistä ja lapsista elätettävänä, kuten Aaltio-Marjosola (2001, s. 194–195) nostaa esille. Hän jatkaa vanhemmuuden olleen osaa sekä miehen että naisen identiteettiä, mutta siinä missä äidin rooli on ollut lasten hoivaaminen ja kasvatusta, isän rooli on ollut biologinen vanhemmuus ja perheen elättäminen työllä.

Sukupuolten tasa-arvo alkoi nousta keskusteluun Vuoren (2001, s. 126) mukaan 1960-luvulla. Tuolloin tapahtuneessa yhteiskunnallisessa murroksessa myös isien rooli lasten hoivassa alettiin nostaa pikkuhiljaa esille. Vuoren mukaan tavoitteena oli pääasiallisesti naisten työelämän mahdollisuuksien parantaminen, mutta pikkuhiljaa huomiota alettiin

kiinnittää myös isän ja lasten väliseen suhteeseen ja sen kehitykseen ja tärkeyteen. Poissulkevan ja jakamattoman äitiyden ajatuksen rinnalle alkoi nousta ajatus vanhemmuudesta sekä sukupuolirooleja rikkovan roolimallin esittäminen lapsille. Aaltio-Marjosolan (2001, s. 194–195) mukaan kuitenkin vasta viime vuosikymmeninä asenteet ovat kääntyneet kohti tasapuolista ja -vertaista vanhemmuutta, jossa myös isällä on aktiivinen rooli lasten kasvatuksessa. Muun muassa vanhempainvapaat ovat vaikuttaneet tähän asennemuutokseen.

Ajatus vanhemmuudesta ja isien roolista lasten hoivassa ei ole kuitenkaan automaattisesti tarkoittanut isien kotiin jäämistä äidin ollessa töissä tai hoitovastuun jakautumista muuten tasaisesti vanhempien kesken, Vuori (2001, s. 127) huomauttaa. Hän toteaa, että ratkaisuksi naisten kaksinkertaiselle vastuulle työn ja lastenhoidon suhteen kehitettiin päivähoitojärjestelmä, jossa lastenhoidon vastuuta siirrettiin naiselta isän sijaan toiselle naiselle, äidiltä koulutututulle ammattilaiselle.

Perinteinen ajatus elätettävästä ja elättäjästä elää edelleenkin vahvana joissain perheissä. Tällaisissa perheissä, joissa äidin rooli nähdään lasten kasvattajana ja isän rooli leiväntuojana, perhevapaita jaetaan huomattavasti muita vähemmän, vaikka isien mahdollisuudet vanhempainvapaisiin ovat merkittävästi laajentuneet, Lammi-Taskula ja Salmi (2013, s. 187-196) toteavat. Heidän mukaansa perheissä, joissa vapaita jaetaan tasaisemmin, mies kokee jopa puolet muita miehiä harvemmin oman roolinsa olevan elättäjä. Toisaalta Lammi-Taskula ja Salmi nostavat esille myös perinteisen roolijaon vaikutuksen perhevapaiden yleiseen jakamiseen. Perhevapaalle jää yleensä äiti, ellei miehille ole erikseen kiintiöity omaa osuutta vapaista. Isien vanhempainvapaata ei nähdä samanlaisena itsestänselvyytenä, kuin äitien.

Äitimyytit luovatkin kuvaa naisesta, jolle äitiys on luonnollinen rooli, johon hän syntyy. Yleisesti naisia pidetään luonnollisina hoivaajina, joille äitiys on helppoa ja itsestään selvää, toisin kuin miehille vanhemmuus. Cacciatore ja Janhunen (2008, s. 12) esittelevät Väestöliitossa vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen äitiyteen liitetyistä mielikuvista ja

tunteista. Tutkimuksen tuloksena he esittelevät 11 äitiyteen liitettyä myyttiä. Nämä tutkimuksessa käsiteltyjen kirjoitusten aiheet tuovat esille sen todellisuuden, että äitimyytti on edelleen voimissaan, eivätkä nyky-yhteiskunnan ihanteet ja keksinnöt, kuten äidinmaidonkorvike ja isien mahdollisuus vanhempainvapaisiin, ole sitä kyenneet hajottamaan.

Cacciatore ja Janhunen (2008, s. 1–26) esittelemät myytit liittyvät niin äitien odotettuun ikään ja ulkonäköön, synnytyksen ja imetyksen luonnollisuuteen kuin äitien luonteeseen ja tunteisiin äitiyteen liittyen. Myytit luovat kuvan äidistä, joka on nuori, synnyttää ja imettää lapsensa ilman lääkkeitä tai korvikkeita, sekä tuntee onnea, harmoniaa ja rakkautta. Äiti on tasapuolinen lapsilleen ja kasvattaa heidät samaan muottiin. Äiti on luonnollinen hoivaaja, joka tuntee lapsensa parhaiten eikä tarvitse apua.

Yhteiskunnassamme ja historian aikana äitiys on saanut monenlaisia muotoja. Esimerkiksi Moring ja Lammi-Taskula (2021) kirjoittavat äidillistämisestä ja nyky-yhteiskunnassa tutusta epä-äidillistämisestä, eli siitä, miten hoivavastuu on perinteisten roolien mukaisesti äideillä ja miten sitä nykyään voidaan siirtää osittain joko valtiolle, puolisolle tai muille sukulaisille. He esittelevät Mathieun (2016) jaon äidillistämisen neljästä eri ulottuvuudesta.

Perinteinen äidillistäminen tarkoittaa tilannetta, jossa äidit hoitavat lapsensa kotona ilman kompensatiota. Tällainen tilanne oli ominainen, kun miehet olivat vielä pääasiallisia ansiotyön tekijöitä. Implisiittinen äidillistäminen hyväksyy kotona tehtävän työn työksi, ja siinä valtio tarjoaakin äidelle kompensaaion lasten hoidosta kotona ansiotyössäkäynnin sijaan. Valtion rahoittaman epä-äidillistämisen kentällä valtio ottaa osan hoitovastuusta perheiltä, esimerkiksi päiväkotijärjestelmän avulla mahdollistaakseen kaikille vanhemmille palkkatyön. Perheellistetyn epä-äidillistämisen mallissa hoivatyö jaetaan äidiltä muille perheen jäsenille, kuten isälle. (Mathieu, 2016) Moringin ja Lammi-Taskulan (2021) mukaan suomalaisen yhteiskunnan malli on sekoitus implisiittistä äidillistämistä ja valtion tukemaa epä-äidillistämistä. Kotihoidontuki ja

perhevapaat ovat kompensatiota lasten kotihoidosta, kun taas esimerkiksi subjektiivinen päivähoito-oikeus on esimerkki valtion keinoista ottaa vastuuta lasten hoidosta. Moring ja Lammi-Taskula esittävät, että perhevapaaudistuksen tavoitteena on radikaali epä-äidillistäminen yhteiskunnassa, kun vapaakiintiöt jaettiin uudelleen myös isälle kuuluvaksi.

3 Perhevapaat ja sukupuolten tasa-arvo työelämässä

3.1.1 Historia

Historiallisesti naisten rooli kotona on ollut vahva ja miesten rooli yhteiskunnassa ensisijainen. Nainen on esimerkiksi tarvinnut miehen luvan työn tekemiselle aina 1930-luvulle asti, Tuomaala (2008) mainitsee. Nyman, Reinikainen ja Eriksson (2018) kirjoittavat, että naisten rooli työelämässä kasvoi 1970- ja 1980-luvuilla tapahtuneen sukupuolivallankumouksen myötä maailmanlaajuisesti, kun naiset siirtyivät laajalla rintamalla kotoa työelämään. Tämä siirtymä ei kuitenkaan lisännyt miesten roolia kotona. Nyman ja muut kertovat, että on esitetty, että tällä hetkellä eläisimme vallankumouksen toista aaltoa, jossa miesten kotona tekemä työ ja rooli kasvaisivat.

Salmi (1996, s. 212–213) kirjoittaa perheen ja työn yhteensovittamisen ristiriidan nousseen keskustelun aiheeksi, kun yhteiskunnassa tehtävästä työstä yhä suurempi osa alkoi olla ansiotyötä, jota tehtiin kodin ulkopuolella. Kun pääosa työstä tehtiin vielä kotona, lapsia ei tarvinnut erikseen ”hoitaa”, vaan he kulkivat vanhempiansa mukana kodin tehtävissä. Töitä tehtiin sukupuolesta riippumatta, ja lapsetkin osallistuivat kykyjensä mukaan. Salmi jatkaa ansiotyön olleen aluksi vain miehille sopivana pidettyä, minkä vuoksi kodin- ja lastenhoidosta muodostui entistä vahvemmin naisten asia ja rooli. Tämän perinteisen roolijaon vuoksi yhteiskunnassa ei nähty ristiriitaa perheen ja työn yhteensovittamisessa ennen kuin naistenkin ansiotyö alkoi yleistyä.

Tasa-arvo työelämässä nostettiin Aaltio-Marjosolan (2001, s. 81–82) mukaan poliittisille asialistalle 1970- ja 1980-luvuilla, kun voimaan tuli laki sukupuolten välisestä tasa-arvosta. 1980- ja 1990-luvuilla tasa-arvo nousi entistä vahvemmin yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi. Aaltio-Marjosola kirjoittaa ajanjakson olleen yrityskulttuureissa vaihteleva. Aluksi tasa-arvolakien ja yhteiskunnallisen keskustelun vaatimukset koettiin usein rasitteeksi uusien sääntöjen ja vaatimusten vuoksi. Toisaalta tasa-arvo nähtiin myös yritysten moraalisen velvoitteena. 1990-luvulle tultaessa keskusteluun alkoi nousta naisjohtajuuden ihannointi, jonka ajateltiin tuovan yrityksiin ja johtamiseen

yleisesti inhimillisyyttä ja uusia johtamisen keinoja. Vuosikymmenen puolivälissä tasa-arvo tuotiin entistä vahvemmin osaksi niin julkisia kuin yksityisiäkin toimijoita, kun valtion toimielimet veloitettiin valitsemaan osallistujiksi vähintään 40 prosenttia sekä naisia että miehiä ja kaikki yli 30 henkeä työllistäneet yritykset veloitettiin laatimaan tasa-arvosuunnitelma.

Aaltio-Marjosola (2001, s. 30–32, 82) tuo esille myös tasa-arvon murrosvaiheina työuraansa tehneiden henkilöiden kokeman suuren murroksen, jossa sekä yrityscenttä, työedellytykset että arvot muuttuivat. Vanhemmalle sukupolvelle tasa-arvo oli asia, jota ei oltu aiemmin mietitty ja joka ei ollut työelämässä näkynyt. Vuonna 1996 tehdyn kyselytutkimuksen vastauksissa korostui näkemys siitä, että tasa-arvo toteutuu hyvin silloin, kun siitä ei puhuta tai ongelmia ei tuoda julki. Tasa-arvon ongelmina nähtiin naisten kokemaa seksuaalinen nimittely ja naisten puute johtotasolla. Kuitenkin 1990-luvun lopulla tasa-arvoa alettiin pitää myös yritysten tulostekijänä, ilmapiiriä parantavana ja työntekijöiden sitoutumista kehittävänä asiana.

Naisten ansiotyön yleistyessä ja etenkin tasa-arvokeskustelun noustessa vahvempaan asemaan yhteiskunnassa oli pakko alkaa pohtia myös, miten lastenhoito järjestetään molempien vanhempien ollessa ansiotyössä. Aiemmin ongelma nähtiin vanhempien, ja erityisesti naisten, yksityisasiana (Salmi, 1996, s. 212–213). Oli yksityisen naisen yksityinen asia, miten lastensa hoidon järjestää ja työntekijä nähtiin työelämän pohdinnoissa vain työntekijänä. Keskustelusta puuttui elämäkokonaisuuden näkökulma, jonka mukaan ihmisen elämä koostuu muustakin kuin työstä (Salmi, 2004b, s. 11).

Naisten ansiotyön yleistyessä Suomessa otettiin kuitenkin pikkuhiljaa käyttöön erilaisia keinoja kaikkien ansiotyön mahdollistamiseen. Lyhyet synnytyslomat ja myöhemmin kehittyneet ja pidentyneet äitiysvapaat sekä päivähoitojärjestelmä aloittivat suomalaisen yhteiskunnan kehityksen kohti kaikille tasa-arvoisia työssäkäynnin mahdollisuuksia (Salmi, 1996, s. 212–213). Pohjoismaista päivähoito- ja vanhempainvapaamallia pidettiin Salmen mukaan edistyksellisenä sosiaalipoliittisena

ratkaisuna, jolla yhteiskunta mahdollisti äitien työhön pääsyn, kun yhteiskunta sitä tarvitsi. Pikkuhiljaa ajatus naisten työssä käymisestä siirtyi ongelmasta kohti oikeutta, joka takaa kaikille tasavertaisen roolin yhteiskunnassa. Samalla yhteiskunnan osallistuminen lastenhoitoon ja kasvatukseen alettiin nähdä tarpeellisena ja positiivisena.

Pikkuhiljaa keskusteluun nousi uusia kysymyksiä pelkästään sen pohdinnan sijaan, miten naiset saataisiin kotoa työelämään, Salmi (1996, s. 215) kirjoittaa. Sen sijaan, että perhettä ja työtä pidettiin toisistaan irrallisina, alettiin pohtia, miten ne hyödyttävät toisiaan. Lisäksi huomion kohteeksi nostettiin myös isän rooli perheen hoidossa ja vanhemmuudessa, ovathan lapset molempien vanhempien, eivätkä vain äidin, lapsia. Kun aiemmin oli keskusteltu myös naisten oikeudesta työhön, tämän jaetun vanhemmuuden ajatuksen myötä alettiin pohtia myös jokaisen ihmisen oikeutta elää kokonaisena ihmisenä, kokonaista elämää. Tämän kokonaisen elämän koettiin sisältävän niin perheen ja työn kuin muitakin kiinnostuksen kohteita.

3.1.2 Nykyhetki

Suomessa naisten osuus työvoimasta on länsimaiden suurimpia, mutta silti johtotehtävissä työskentelevistä vain noin kolmasosa on naisia, 37,5 prosenttia vuonna 2022 (Elinkeinoelämän valtuuskunta, 2022) ja toimitusjohtajista vain 7–8 prosenttia. Naisjohtajista kolmasosa on sinkkuja, kun miesjohtajista vain kymmenen prosenttia (Välimäki & Lämsä, 2009, ref. Crompton & Lyonette, 2006, Statistics Finland 2007, Kotiranta ja muut 2007, Kartovaara, 2003). Välimäki ja Lämsä (2009) kirjoittavat työelämän olevan segregoitunut niin vertikaalisesti kuin horisontaalisestikin, on naisten ja miesten aloja sekä naisten ja miesten tehtävien tasoja. Tämä on johtanut siihen, että johtotehtäviin rekrytoidaan usein pääasiassa miehistä koostuvasta joukosta, jolloin naisten on entistä vaikeampi saada johtotason työtehtäviä. Seurauksena tästä taas on ollut johtotehtävien maskulinisoituminen, eli johtotehtäviin nähdään sopivan perinteisesti feminiinisinä ominaisuuksina pidettyjen piirteiden sijaan maskuliinisina nähdyt ominaisuudet.

Nykyisin suomalaisessa yhteiskunnassa nähdään jokaisen osallistuminen työelämään itsestäänselvyytenä. Pajunen (2013, s. 83–91) nostaa esille yhteiskunnan roolin naisten tukemisessa ja kannustamisessa työelämään. Jokaisella on oikeus lakisääteisiin perhevapaisiin (nykyisin myös miehillä) työpaikkaa menettämättä jopa lapsen kolmanteen ikävuoteen asti. Päivähoito- ja koulujärjestelmien avulla vanhempia, etenkin naisia, kannustetaan kokoaikaiseen työhön kotiin jäämisen sijaan. Välimäki ja Lämsä (2009) huomauttavat kuitenkin, että vaikka yhteiskunta kannustaakin naisia töihin, ei miesten rooli kotona ole huomattavissa määrin kasvanut, jolloin naisille on muodostunut kaksoisvastuu kodin ja työn välillä.

Työelämän käytännöissä on kuitenkin Suomessakin edelleen puutteita todellisen tasa-arvon toteutumisessa. Kuitto, Salonen ja Helmdag (2019) toteavat esimerkiksi segregatian miesten ja naisten aloihin olevan muita OECD-maita huomattavasti vahvempi, ja naisten työskentelevän useammin matalapalkkaisilla aloilla. Lisäksi samallakin alalla naiset saavat pienempää palkkaa ja nousevat miehiä harvemmin johtoasemiin. Epätasaisuus palkkakehityksessä, työsuhteiden kestossa ja perhevapaiden määrissä vaikuttaa myös eläkekertymiin. Perhevapaalle jääminenkin vaikuttaa naisten ansiotasoon. Alle kaksi vuotta vapaalla ollut nainen ansaitsee keskimäärin 8–11 prosenttia vähemmän ja yli kolme vuotta vapaalla ollut nainen lähes 19 prosenttia vähemmän kuin lapseton nainen välittömästi työhön paluun jälkeen (THL, 2023). Aaltio-Marjosola (2001, s. 41) nostaa esille myös yrityskulttuureittain vaihtelevan suhtautumisen perhevapaalle jäämiseen. Kulttuurin vaikutuksesta perhevapaalle jääminen voidaan kokea sukupuolesta riippumatta joko uran keskeyttävänä ja sitä hidastavana tekijänä, tai luonnollisena osana elämää, jonka jälkeen ura on odottamassa ja sitä pääsee jatkamaan.

3.1.3 Työn ja perheen yhdistämisen kentät

Salmi (2004b, s. 3) jakavat perheen ja työn yhdistämisen kolmeen kenttään. Työelämän ja työpolitiikan kenttä käsittää yrityksissä tehtävät työaikajärjestelyt ja työn organisoinnin, kuten joustavan työajan, erityyppiset työsuhteet ja paikallisen sopimisen.

Perhe-elämän ja sosiaalipolitiikan kenttä sisältää yhteiskunnassa vallitsevat toimintamallit ja mahdollisuudet lasten (ja muiden hoitoa tarvitsevien) hoitoon yhteiskunnan tuella. Sukupuolta rakentavien prosessien ja tasa-arvopolitiikan kenttä taas koskee käytäntöjä, poliittisia päätöksiä ja toimintamalleja, jotka liittyvät naisten työelämämahdollisuuksien ja miesten perhe-elämän mahdollisuuksien kehittämiseen.

Työelämän kentällä merkittävä tekijä on Aaltio-Marjosolankin (2001, s. 71–73) painottama ymmärrys siitä, että sukupuolten välinen tasa-arvo on nyky maailmassa myös yrityksille tärkeä kilpailutekijä. Perheellistyvässä iässä oleville osaajille sellainen organisaatiokulttuuri, jossa perheen perustamista ei nähdä ongelmana, vaan luonnollisena osana elämää, on usein merkittävä tekijä työpaikan valinnassa ja siten yritykselle tärkeä rekrytointietu. Sama koskee sukupuolten välisten erojen arvostamista ja kaikille tasapuolisten etenemismahdollisuuksien tarjoamista.

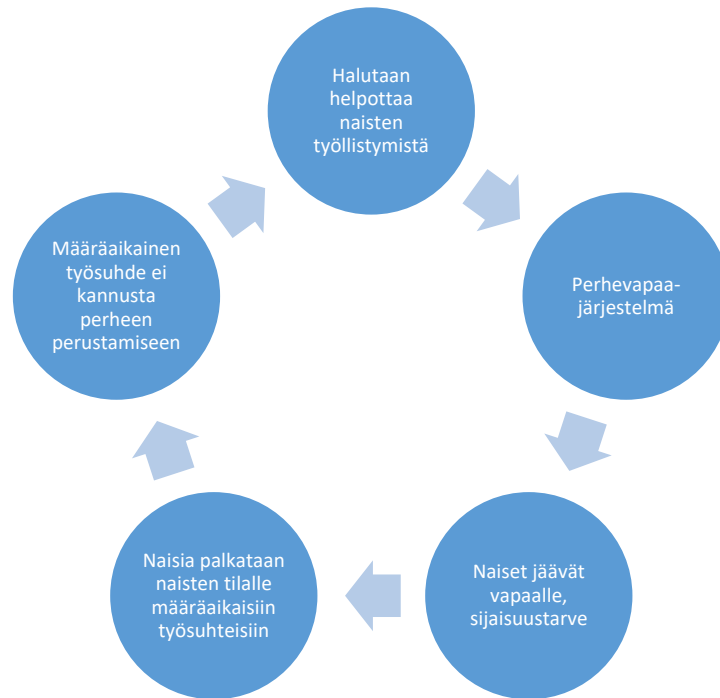
Sosiaalipolitiikan ja tasa-arvopolitiikan kenttiin liittyen Aaltio-Marjosola (2001, s. 33) tuo esille suomalaisen perhevapaajärjestelmän, maksuttoman peruskoulun, kouluruokailun ja päivähoitojärjestelmän. Näiden avulla yhteiskunnassa on helpotettu naisten työssäkäynnin mahdollisuuksia ja kannustettu heitä kokoaikaiseen työhön. Hänen mukaansa näihin puuttuminen lainsäädännöllä saattaisi vähentää naisten työssäkäyntiä. Suomalaisessa yhteiskunnassa perhepolitiikka onkin keskittynyt mahdollistamaan naisille sekä uran että äitiyden, tukemalla niin lasten päivähoitoa subjektiivisella päivähoito-oikeudella kuin myös vanhempien oikeutta ja kykyä valita lapsen kotihoito kotihoidontukijärjestelmän kautta (Aaltio-Marjosola, 2001, s. 64).

3.1.4 Tasa-arvon ja perhevapaiden kierre

Koska työn ja perheen yhteensovittaminen nähtiin pitkään naisten ongelmana, jonka he itse nostivat sosiaalipoliittiselle asialistalle, ovat naiset myös joutuneet kärsimään sen vaikutuksista. Perhevapaiden käyttö jopa heikentää osaltaan naisten asemaa työmarkkinoilla, kun lisääntymisiässä olevia naisia ei uskalleta palkata tai heille tarjotaan määräaikaista työsuhteita. (Salmi, 1996, s. 214.) Sutela (2013, s. 93–106) kirjoittaakin,

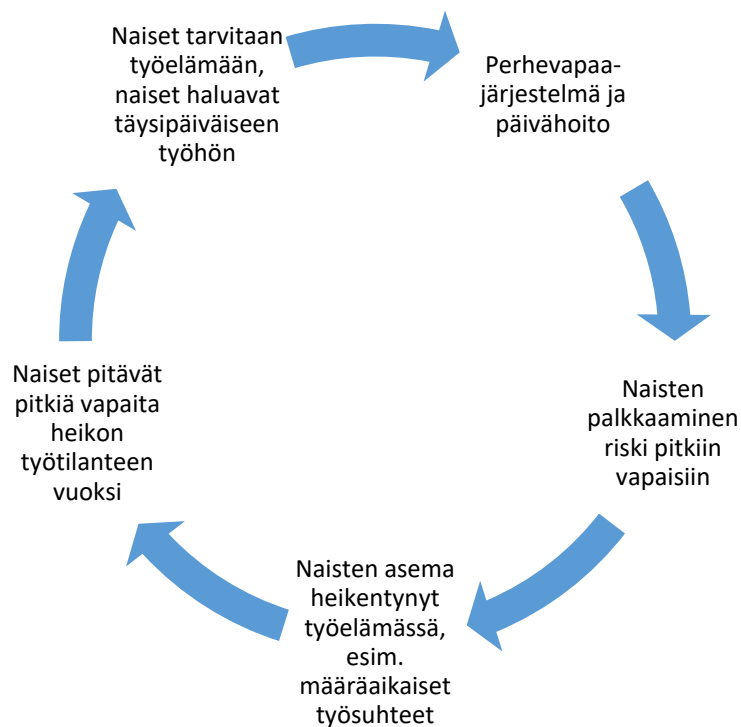
etteivät nykypäivän haasteet ole siinä, että naisille ei annettaisi tasa-arvoisia mahdollisuuksia työmarkkinoille pääsyyn, vaan siinä, että tasa-arvo ei oikeasti toteudu työmarkkinoiden rakenteissa. Naiset ovat useammin määräaikaisessa työsuhteessa, palkkataso on alhaisempi ja isät pitävät edelleen perhevapaita suhteellisen vähän.

Sutela (2013, s. 93-106) tuo tekstissään esille kaksi työelämän tasa-arvoa heikentävää kierrettä, joihin perhevapaajärjestelmä on johtanut. Olen visualisoinut kierteet kuvioissa 2 ja 3. Ensimmäinen kierre koskee perhevapaajärjestelmää ja sen aiheuttamia määräaikaisuuksien keskittymisiä naisvaltaisille aloille. Siinä missä järjestelmä helpottaa vakinaisessa työsuhteessa olevan äidin perheellistymistä, aiheuttaa se myös määräaikaisten työsuhteiden lisääntymistä sijaisuuksien vuoksi. Perhevapaalle jäävän naisen sijaiseksi palkataan usein myös perheellistyvässä iässä oleva nainen, jolloin määräaikainen työsuhde vaikeuttaa hänen perheellistymistään ja työmarkkina-asemaansa. Järjestelmä onkin johtanut määräaikaisten työsuhteiden keskittymiseen naisvaltaisille aloille. Tasa-arvon lisäämisessä merkittävä tekijä olisi isien perhevapaiden yleistyminen, jolloin sijaisuus-, määräaikaisuus- ja perhevapaakeskittymä jakautuisi tasaisemmin sekä mies- että naisvaltaisille aloille.

Kuvio 2. Naisten työmarkkina-aseman ja perhevapaiden kierre.

Tasa-arvon tavoitteiden kanssa ristiriitainen kierre on myös tilanne, jossa vapaiden pitäminen heikentää naisen asemaa työssä ja samaan aikaan heikompi työtilanne kannustaa pitämään enemmän vapaita. Sutelan (2013, s. 93-106) mukaan määräaikaisessa työsuhteessa oleva nainen pitää todennäköisemmin pidemmän kauden hoitovapaata kuin korkeammassa asemassa ja vakinaisessa työsuhteessa oleva nainen, koska äitiys voidaan kokea paremmaksi vaihtoehdoksi työelämän etenemättömyydelle. Kuitto, Salonen ja Helmdag (2019) tuovat tutkimuksessaan myös esille, että heikosti urasitoutuneilla naisilla on usein enemmän lapsia ja siten pidettäviä perhevapaita kuin vahvasti urasitoutuneilla naisilla. He myös pitävät esimerkiksi hoitovapaata pidempään.

Kuvio 3. Naisten työmarkkina-aseman ja perhevapaiden kierre.

Kuiton ja muiden (2019) tutkimuksessa havaittiin, että miesten osalta urasitoutuneisuuden vaikutus lasten saamiseen on päinvastainen kuin naisilla. Vahvasti urasitoutuneilla miehillä on enemmän lapsia kuin heikosti työelämässä kiinni olevilla ja he myös pitävät lisäksi enemmän vanhempainvapaita. Toisaalta heikossa työelämäasemassa oleva mies jää todennäköisemmin hoitovapaalle kuin vahvassa asemassa oleva.

3.1.5 Perhe ja työ

Miesten odotetaan perinteisesti tuovan niin sanotusti leipä pöytään ja naisten hoitavan kodin ja lapset. Nykyisin, vaikka naisetkin pääsääntöisesti työskentelevät kokoaikaisesti kodin ulkopuolella, jää suurempi osuus kotitöistä edelleen heidän vastuulleen. Townsend ja muut (2023) havaitsivatkin tutkimuksessaan, että perinteisten roolien vaikutuksesta miehet kokevat vähemmän vaikeuksia työn ja perheen yhdistämisen välillä kuin naiset. Myös naisten oma käsitys sukupuolirooleista vaikuttaa tutkimuksen mukaan käsitykseen perheen ja työn yhdistämisen helppoudesta tai vaikeudesta. Naiset, jotka kannattavat

tiukasti perinteisiä sukupuolirooleja, kokevat vahvemmin vaikeuksia työn ja kodin yhdistämisen välillä kuin naiset, joilla sukupuolirooleihin asennoituminen on vapaampaa. Miehillä vastaavaa vaikutusta ei tutkimuksessa havaittu. Townsendin ja muiden mukaan ratkaisu naisten kokemaan konfliktiin työn ja perheen välillä voikin usein olla pienempi sitoutuminen työhön.

Vanhempainvapaiden pitäminen herättää työyhteisöissä ja vapaille jäävissä vanhemmissa erilaisia ajatuksia ja toimintamallitkin vaihtelevat organisaatiosta toiseen. Joka tapauksessa näyttää siltä, että edelleen naisten vapaalle jääminen on luontaisempaa kuin miesten. Esimerkiksi Närvi (2018) kirjoittaa, että siinä missä naisen jäädessä perhevapaalle palkataan hänelle yleensä sijainen, kun taas miehen perhevapaalle jäädessä sijaista ei palkata. Vapaan ajan työt jäävät joko isälle itselleen ennen ja jälkeen vapaan tehtäväksi tai ne siirretään muille työtovereille heidän töidensä lisäksi. Työelämän tasa-arvon kannalta onkin merkittävä ero siinä, miten miehen ja naisen perhevapaaseen työpaikoilla valmistaudutaan.

Käytännön järjestelyjen lisäksi isien perhevapaallejääminen herättää ajatuksia ja kommentteja, niin puolesta kuin vastaanakin. Miehiltä vaaditaan monissa työpaikoissa rohkeutta olla sekä isä että työntekijä (Salmi, 2004b, s. 6). Lammi-Taskulan ja Salmen (2013, s. 192) mukaan miehet eivät isyysvapaalle jäädessään yleensä saa negatiivisia kommentteja, mutta pidemmälle vanhempainvapaalle jääneistä miehistä joka kymmenes saa negatiivista palautetta kollegoilta ja esimieheltä. Joka kolmas isä pohtiikin ennen vapaille jäämistä sen vaikutuksia työuraan. Vapaita pitäneet miehet eivät kuitenkaan juuri koskaan Lammi-Taskulan ja Salmen mukaan koe vapailla lopulta olleen vaikutusta uraan tai työmahdollisuuksiin. Toisaalta kirjallisuus tuo ilmi myös tapauksia, joissa isän vanhempainvapaata edelleen kummaksutaan ja äidin vastuuta lapsista korostetaan. Emmi Nuorgam (2016, s. 18-19) kertoo jopa neuvolassa törmänneensä oletukseen perinteisestä vanhempainvapaiden jaosta ja jopa kärkkäitä mielipiteitä, joiden mukaan hänen ja hänen lastensa välinen kiintymyssuhteensa häiriintyy isän ollessa vanhempainvapaalla.

Sukupuoliroolien vaikutus näkyy myös tilanteissa, joissa vanhemmat tai toinen vanhempi työskentelee, tai hänellä on mahdollisuus työskennellä, kotoa käsin, Yucelin ja Chungin (2021) tutkimuksessa havaittiin. Naisen tehdessä työtä kotona, hänen kodin- ja lastenhoitoon kuluva aikansa lisääntyy tutkimustulosten mukaan noin kolmella tunnilla viikossa, kun taas miehen työskennellessä kotoa käsin hän tekee enemmän ylitöitä. Tutkimus osoitti myös, että kotoa käsin työskentely lisää perinteiset sukupuolirooliarvot omaavilla naisilla konfliktia työn ja perheen yhdistämisen välillä, kun taas miehillä vaikutus oli päinvastainen. Toisaalta taas tasa-arvoisemmat sukupuoliroolit omaavilla naisilla kotoa käsin työskentely vaikutti negatiivisesti työn tekemiseen, kun perheeseen ja kotiin liittyvät vastuut lisääntyivät. Saman tyyppiseen tulokseen päätyivät Tommar, Kolokolova ja Mura (2022) Covid-19-pandemian vaikutuksia käsitelleessä tutkimuksessaan. Tulosten mukaan naisten työn tehokkuus pieneni, kun koulut suljettiin ja lapset opiskelivat kotona. Miesten osalta vastaavaa vaikutusta ei havaittu.

3.2 Perhevapaat Suomessa

Perhevapailla tarkoitetaan työ sopimuslain neljännessä luvussa määriteltyjä vapaita, eli raskaus-, erityisraskaus- ja vanhempainvapaata sekä hoitovapaata, osittaista ja tilapäistä hoitovapaata, omaishoitovapaata ja poissaoloja pakottavista perhesyistä (Työsopimuslaki, 4. luku). Perhevapaita määrittäviä lakeja ovat työ sopimuslaki sekä sairausvakuutuslaki, jossa määritellään esimerkiksi vanhempainpäivärahojen kesto ja edellytykset (Mattinen, 2022, s. 9).

Mattinen (2002, s. 11–17) esittelee työ sopimuslain perhevapaita ja raskautta koskevat säädökset. Suomessa raskaana olevalla työntekijällä on oikeus osallistua raskaudenaikaisiin sikiön ja äidin terveydentilaa määrittäviin tutkimuksiin työaikana palkan alenematta, mikäli tutkimuksia ei voida tehdä työajan ulkopuolella. Raskaana olevia työntekijöitä suojellaan lainsäädännöllä myös terveydellisesti, eikä raskaana olevalla työntekijällä saa teettää töitä, joista voi olla vaaraa sikiölle. Mikäli työnantajalla ei ole tarjota tällaisten töiden tilalle korvaavia tehtäviä, on odottajalla oikeus jäädä

erityisraskausvapaalle. Raskaana olevia ei saa myöskään syrjiä raskauden perusteella työtehtäviä, ylennyksiä tai palkankorotuksia jaettaessa, eikä heitä saa myöskään rekrytoinnissa syrjiä.

Ennen perhevapaaudistusta lapsen syntymään liittyviä perhevapaita olivat äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa, Mattinen (2022, s. 18–24) erittelee. Äitiysvapaa kesti 105 päivää yhdenjaksoisesti ja se tuli aloittaa 30–50 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa. Isyysvapaan kesto oli 54 arkipäivää, josta 18 arkipäivää oli mahdollista pitää yhtä aikaa synnyttäneen vanhemman kanssa. Vanhempainvapaakausi kesti 158 arkipäivää äitiysvapaan päättymisen jälkeen. Vanhemmat saivat sopia vapaan jakamisesta itse.

Perhevapaaudistus astui voimaan elokuussa 2022. Mattinen (2022, s. 9) esittelee sen tavoitteeksi vanhempainvapaiden tasaisemman jakautumisen vanhempien kesken ja siten sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen työelämässä. Uudistuksen myötä äitiys- ja isyysvapaa poistuivat ja niiden tilalle tuli raskausvapaa synnyttävälle vanhemmalle sekä vanhempien kesken jaettava vanhempainvapaa.

Sosiaali- ja terveysministeriön (2022) perhevapaaudistusta koskevassa tiedotteessa kerrotaan, että perhevapaaudistuksen myötä kummallekin vanhemmalle on kiintiöity sama määrä, 160, vanhempainvapaapäiviä ja lisäksi synnyttävälle vanhemmalle loppuraskauteen 40 päivän mittainen raskausvapaa. Vanhempainvapaapäivistä on mahdollista luovuttaa osa toiselle vanhemmalle tai muulle huoltajalle. Päiviä voi luovuttaa myös omalle tai lapsen toisen vanhemman puolisolle, vaikka tämä ei olisi lapsen virallinen huoltaja. Mikäli lapsella on vain yksi vanhempi, hän saa molempien vanhempien kiintiöt käyttöönsä. Monikkolapsiperheissä kausi on jokaista lasta kohti pidempi. Raskausvapaata lukuun ottamatta kaikki vanhempainvapaat voi käyttää useassa osassa ennen lapsen toista syntymäpäivää. Työsuhteessa vapaat saa käyttää enintään neljässä osassa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023) mukaan ennen uudistusta vanhempainpäivärahojen saajista 95 prosenttia ja kotihoidontuen saajista 91 prosenttia oli naisia. Suomalaiset isät ovat Pohjoismaissa pitäneet vähiten perhevapaita ja ennen perhevapaaudistusta joka viides isä ei pitänyt ollenkaan perhevapaata. Niissä perheissä, joissa äidillä on korkeakoulututkinto, ovat isät perinteisesti pitäneet enemmän perhevapaita. Isistä 35 prosenttia käytti päivärahoja samaan aikaan äidin kanssa ja 40 prosenttia eri aikaan. Noin 80 prosenttia isistä olisi voinut käyttää tukea enemmän. Kotihoidontukea käytettiin lähes kaikissa perheissä (82 prosenttia) ainakin yksi kuukausi ja tukea käytettiin eniten perheissä, joissa äidillä ei ollut koulutusta tai työpaikkaa ja useamman kuin kolmen lapsen perheissä. Myös äidin ikä on vaikuttanut kotihoidontuen käyttöön siten, että nuoremmat äidit ovat käyttäneet sitä enemmän.

Vuosi perhevapaaudistuksen voimaantulon jälkeen osuus miesten pitämistä perhevapaista on noussut parilla prosentilla, Ylen tutkimuksessa (Uusitalo, Wallenius, & Tuominen, 2023) todetaan. On kuitenkin huomioitava, että uudistuksen jälkeen syntyneet lapset eivät olleet vielä tilastointihetkellä täyttäneet kahta vuotta, eli kaikkia heidän syntymänsä oikeuttamia perhevapaapäiviä ei oltu vielä ehditty käyttää. Lisäksi tilastossa on edelleen rinnakkain sekä uuden että vanhan perhevapaamallin mukaan toimivia perheitä.

Kuiton ja muiden (2019) tutkimuksessa havaittiin, että 36 ikävuoteen mennessä naiset pitävät keskimäärin 1408 päivää vanhempainvapaita, kun miesten lukema on 111 päivää. Kysyttäessä, mikä saisi miehet pitämään enemmän vapaita, vastasi suurin osa miehistä Perhebarometri-tutkimuksessa vanhempainvapaan rahallisen kompensaation noston 90 prosenttiin ansituloista parhaaksi houkuttimeksi (Väestöliitto, 2023). Rahallinen kompensaatio vaikuttaa myös naisten perhevapaiden pitämiseen, pidentämällä pidettävän vapaan kestoa, kun kompensaatiota nostetaan. Esimerkiksi kotihoidontuen kuntalisän lisäämisen 100 eurolla kuussa pidentää vapaata keskimäärin 2-3 kuukautta (Österbacka & Räsänen, 2021).

3.3 Yhteenveto

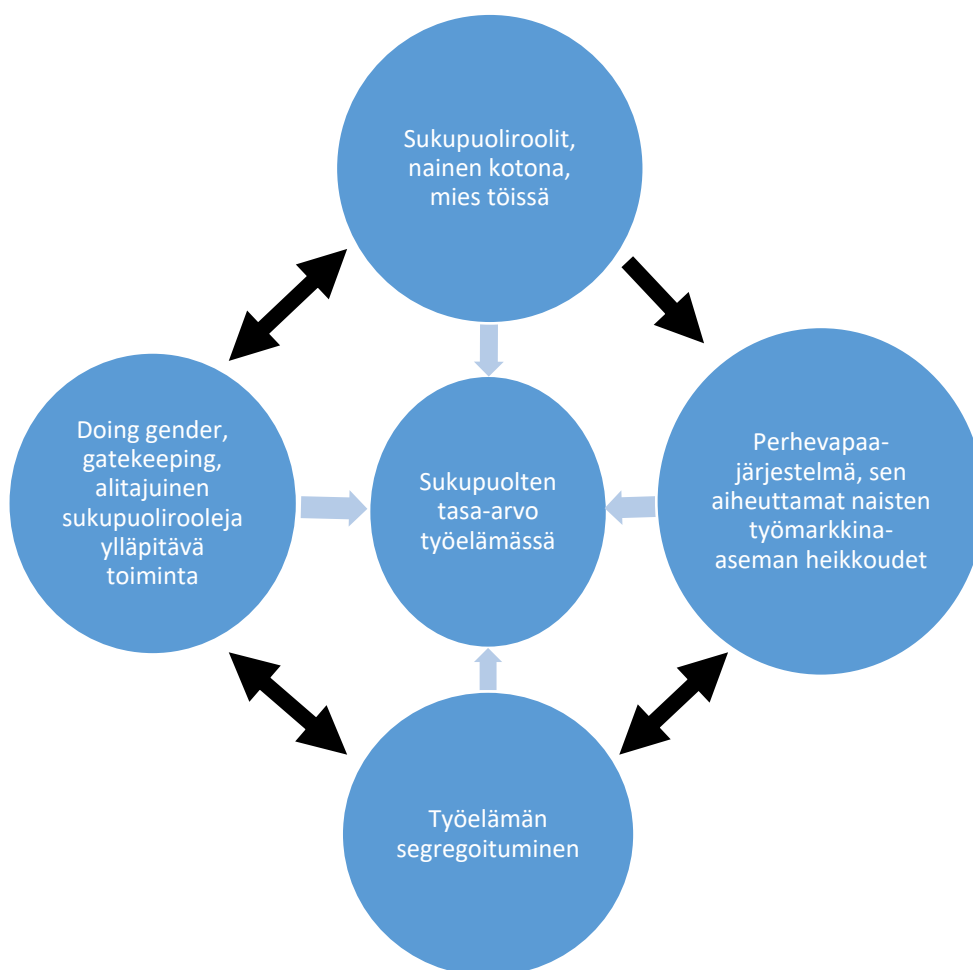
Perinteiset sukupuoliroolit, äiti kotona lapsia hoitamassa ja isä perheelle elantoa työssä ansaitsemassa, ovat siis rakentuneet ajan saatossa biologisten, kulttuuristen ja sosiaalisten asioiden vaikutuksesta. Roolien perimmäinen lähtökohta on ollut fyysinen, kun ihmiskunnan tarpeet ovat vaatineet erilaisia fyysisiä ominaisuuksia eri tehtäviin. Fyysiset ja biologiset vaatimukset ovat siirtyneet kulttuuriin ja sen ilmentymiin, esimerkiksi myytteihin ja kirjallisuuteen, ja sitä kautta siirtyneet tuleville sukupolville teollisenkin aikakauden aikana.

Sukupuolirooleja sukupolvelta toiselle siirtävät ja jatkavat myös sosiaalinen vuorovaikutus ja mallioppiminen. Lapset oppivat ympäristöstään jo pienestä pitäen, millainen on nainen ja millainen on mies. Toimimme myös alitajuisesti sukupuolinormien mukaisesti, teemme sukupuolta (doing gender), esimerkiksi jakaessamme kotitöitä enemmän naiselle tai valitessamme, että isä menee töihin ja äiti jää lapsen kanssa kotiin. Vaikka ajatuksena ei olisikaan toimiminen sukupuolinormien mukaisesti, rakentuvat ja jatkuvat ne silti.

Sukupuolirooleihin ja työelämän tasa-arvoon liittyy merkittävästi ajatus elättäjästä ja elätettävästä sekä äitimyytti. Mies elättää naisen ja perheen omalla työllään ja miehen luonnollinen paikka on työssä, naisen kotona. Äitimyyttin mukaan nainen on luotu toimimaan äitinä, hoivaajana ja se odottaa naisen näistä nauttivan. Nämä kulttuuriset odotukset ja mallit aiheuttavat miehillä ja naisilla myös alitajuntaisesti gatekeepingiä, eli portinvartiointia. Portinvartiointi estää luovuttamasta omaa rooliaan tai tietoaan toiselle. Esimerkiksi yhteiskunnan antama hyväksyntä ja kulttuurilliset odotukset täydellisestä äitiydestä saattavat estää naista antamasta miehelle mahdollisuutta hoitaa lapsia, vaikka molemmat periaatteessa tukisivatkin tasa-arvoisen vanhemmuuden ideaalia.

Suomalainen yhteiskunta pyrkii aktiivisesti purkamaan sukupuolinormeja ja mahdollistamaan niin naisille työelämän kuin miehille perhe-elämän, eli kaikille mahdollisuuden kokonaiseen elämään. Perhevapaajärjestelmä on kehitetty pikkuhiljaa

mahdollistamaan myös naisille kokoaikainen palkkatyö. Järjestelmä alkoi naisille tarjotuista lyhyistä synnytysvapaista ja tällä hetkellä vanhemmilla on oikeus olla vapaalla työstään lapsen kolmanteen ikävuoteen saakka. Vapaat määriteltiin ensin vain äideille ja pikkuhiljaa isien mahdollisuuksia perhevapaasiin on lisätty. Pääosa perhevapaista on edelleen äitien pitämiä. Vuoden 2022 perhevapaaudistuksen tavoitteena oli lisätä isien pitämiä perhevapaita jakamalla vanhempainvapaata lähtökohtaisesti tasan vanhempien välillä.

Kuvio 4. Sukupuoliroolien vaikutus sukupuolten väliseen työelämän tasa-arvoon.

Kuviossa 4 olen kuvannut, miten sukupuoliroolit ja perhevapaa-järjestelmä ovat vaikuttaneet toisiinsa sekä työelämässä esiintyvään sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Sukupuoliroolien vaikutuksesta naiset eivät pitkään olleet työelämässä ja kun he sinne

siirtyivät, nähtiin lasten hoito heidän, eikä miesten tai yhteiskunnan ongelmana. Ratkaisuksi kehitettiin lopulta perhevapaajärjestelmä sekä päivähoito. Perhevapaajärjestelmä keskittyi aluksi äitien vapaisiin, jolloin työelämässäänkin naiset jäivät työstä pois ja tämä jako näkyy edelleen vanhempainvapaissa. Naisten pitkät vapaat nähdään työelämässä riskinä, minkä vuoksi naisia palkataan usein määräaikaisiin työsuhteisiin, työelämä on sukupuolten välillä segregoitunut ja naisilla on alhaisempi palkkataso. Tämän lisäksi vanhempainvapaiden ajaksi sijaisiksi määräaikaisiin työsuhteisiin palkataan useammin nainen kuin mies.

Sukupuolen tekeminen, doing gender, sekä portinvartiointi johtavat alitajuiseen sukupuoliroolien ylläpitoon, mikä vaikuttaa myös työelämän tasa-arvoon. Nykyäänkin, kun perhevapaat ovat vapaasti jaettavissa, naiset pitävät niistä suurimman osan. Voidaankin siis pohtia, onko tämä naisten ja miesten oma valinta, vai vaikuttaako päätöksen taustalla perinteinen sukupuolinormi tai yhteiskunnan odotus äitimyytin kaltaisesta äidistä.

4 Tutkimusmenetelmät

4.1 Diskurssin käsite

Diskurssi käsitteenä on monimerkityksellinen, Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 22–24) kirjoittavat. Etenkin puhekielessä diskurssilla voidaan heidän mukaansa tarkoittaa juttelua ja keskustelua. Teoreettinen määritelmä diskurssi-termille alkoi syntyä, kun 1960- ja 1970-luvuilla humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla tapahtui niin kutsuttu kielellinen käänne, jonka myötä kielenkäytön tutkimus nousi olennaiseksi osaksi tutkimuskenttää. Lisäksi tutkimuksissa alettiin ottaa huomioon kielen ja yhteiskunnan sekä ihmisten välinen vuorovaikutus. Kielentutkimuksessa alettiin kiinnittää huomiota sanoja ja lauserakenteita pidempiin pätkiin, kuten kokonaisiin haastatteluihin tai teksteihin, joita alettiin kutsua diskursseiksi. Keskeistä tässä diskurssintutkimuksessa oli tekstien sisällön tutkimuksen lisäksi niiden kontekstin tutkimus.

Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 24–25) kirjoittavat, että diskurssin käsitteelle muodostui pikkuhiljaa kaksoisfokus, ja sillä voidaankin tarkoittaa yhtä lausetta pidemmän tekstikatkelman lisäksi sitä, miten kieltä varsinaisesti eri tilanteissa käytetään. Ensimmäinen näkökulma keskittyy siihen, millaisilla tavoilla kielenkäyttö järjestyy ja toinen siihen, miten kielenkäyttö on tilanteista eli kontekstisidonnaista, keskittyen sen sosiaaliseen toimintaan. Tähän kaksoisfokukseen pohjautuvat kaikki diskurssintutkimukselle tyypilliset diskurssin käsitteen määritelmät ainakin osittain.

Diskurssintutkijoista Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 25–26) nostavat erityisesti esille Michel Foucault'n. Foucault'n tutkimuksessa korostui vahvasti diskurssin käsitteellä viittaaminen kulttuurisesti jakautuneihin merkityksellistämisen tapoihin puheessa ja ajattelussa, jotka muokkaavat puhunnan kohdetta. Hänen määritelmiensä pohjalta diskurssit-termillä voidaankin tarkoittaa tietyn aikakauden ja tietyn tilanteen kielenkäytössä ilmenevää kiteytynyttä ymmärrystä todellisuudesta.

Diskurssintutkimuksessa diskurssin käsite jaetaan kahteen merkitykseen. Yleisenä ja yksiköllisenä käsitteenä sillä tarkoitetaan sellaista kielellistä toimintaa, jolla on vuorovaikutuksellisia ja sosiaalisia ehtoja sekä seurauksia. Tällä tavoin määritelty diskurssi, kieli ja kielenkäyttö sosiaalisena toimintana, on koko diskurssintutkimuksen alan keskeinen teoreettinen lähtökohta. Monikollinen ja spesifi diskurssit-käsite sen sijaan tarkoittaa kiteytynyttä ja tunnistettavaa kielenkäytön tapaa, kuten feminististä diskurssia tai ammattialalle tyypillistä diskurssia. Se tarkoittaa siis kielenkäytön tapaa, joka on tietylle alalle tai tilanteelle tyypillinen, tunnistettavissa oleva tapa merkityksellistää ja kuvata asioita ja ilmiöitä. Kaikkia diskurssintutkimuksia yhdistää näkemys kielestä sosiaalisena toimintana ja todellisuuden rakentajana. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 26–27.) Siltaoja ja Vehkaperä (2011) huomauttavat, että tutkijan on määriteltävä, mitä diskurssin käsitteellä kyseissä tutkimuksessa tarkoitetaan. He kirjoittavat diskurssit -käsitteen erityisesti johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa tarkoittavan vakiintuneita puhetapoja, jotka rakentavat osaltaan kuvaamaansa ilmiötä. Diskurssit nähdään sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin juurtuneina sosiokulttuurisina käytänteinä.

Diskurssianalyysissa keskeistä on ajatus kielestä konstruktivistisena, sosiaalista todellisuutta rakentavana toimintana, Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016, s. 26–28) kirjoittavat. Tähän ajatukseen liittyy kiinteästi merkityssysteemien käsite. Sanojen ja käsitteiden saamat merkitykset kielessä ja todellisuudessa eivät rakennu yksinään, vaan suhteessa toisiinsa (esimerkiksi värien merkitys syntyy niiden eroista toisiinsa). Arkikielessä käytetään paljon merkityksiin perustuvia luokitteluja ja hierarkkisia dikotomioita, kuten esimerkiksi savolainen ja hämäläinen, naisellinen ja miehekäs tai ylempi ja alempi sosiaaliluokka.

Merkityssysteemejä voidaan kutsua diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Tutkimuksessa olennaista on valitun käsitteen käytön sijaan se, miten se tulkitaan ja määritellään. Jokinen ja muut (2016, s. 34) ovat määritelleet ne molemmat ”verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat

sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”. Heidän jakonsa mukaisesti (myös esimerkiksi Siltaoja & Vehkaperä, 2011) diskurssin käsite sopii esimerkiksi ilmiöiden historiallisuuden tai institutionaalisten sosiaalisten käytäntöjen tutkimukseen, kun taas tulkintarepertuaarin käsitteen he määrittävät sopivan tutkimuksiin, joissa tutkitaan kielenkäytön vaihtelevuutta yksityiskohtaisella tasolla. Tämän tutkimuksen aiheena ovat institutionaalisten sosiaalisten käytäntöjen (sukupuoliroolit) näkyminen sosiaalisen median keskusteluissa, joten käytän tutkimuksessa käsitettä diskurssi.

4.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin tai -tutkimuksen pohjana on sosiaalisesta konstruktivismista noussut käsitys siitä, että kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta. Tämän näkemyksen mukaisesti kielen ja kielenkäytön merkitys ei ole todellisuuden toisinto, vaan merkitys ja todellisuus syntyvät diskursiivisen toiminnan tuloksena. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 25.) Kieli ei ole ainoastaan tapa kuvata maailmaa, vaan se merkityksellistää, järjestää, toisintaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kieltä käyttämällä konstruoidaan eli merkityksellisestään niitä kohteita, joista puhutaan. Kielen konstruktivistinen luonne ja asioiden saamat merkitykset kielen kautta eivät rakennu yksittäisten ihmisten päässä sattumanvaraisesti, vaan osana sosiaalisia käytäntöjä vuorovaikutuksessa. (Jokinen, ja muut, 2016, s. 26–29.)

Selvän tutkimusmenetelmärajauksen sijaan diskurssianalyysin kuvaukseksi sopii Potterin ja Wetherellin (1987, s. 175) mukaan paremmin käsite väljä teoreettinen viitekehys. Jokinen ja muut (2016, s. 26) määrittelevät diskurssianalyysin ”sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä”.

Diskurssianalyyseissa keskeistä on konteksti. Puhetta ja tekstiä tarkastellessa on huomioitava niiden tilanteisuus, se millaisessa tilanteessa tietty puhe tai teksti esitetään.

Konteksti kertoo siitä, missä tarkoituksessa esimerkiksi jokin väite on esitetty ja siten vaikuttaa siihen, miten sitä tulkitaan tai pitäisi tulkita (Eskola & Suoranta, 1998, s. 196). Kontekstia voidaan tutkia esimerkiksi sanojen ja lauseiden tasolla (esimerkiksi sana kuusi voi tarkoittaa eri asioita eri yhteyksissä), vuorovaikutuksen tasolla, esimerkiksi haastatteluaineistoja tutkittaessa on huomioitava eri vastausten vuorovaikutus keskenään tai kulttuurisen kontekstin tasolla. Kulttuurisen kontekstin kohdalla tutkijan on kyettävä huomioimaan, miten kulttuurin vaikutus näkyy tekstissä. Kulttuuri, stereotyyppiä ja yleinen yhteiskunnallinen ilmapiiri voivat näkyä tekstien sisällössä ja sanavalinnoissa ja ymmärtääkseen niiden merkityksen tutkijan on ymmärrettävä niiden kulttuurinen konteksti. (Jokinen ja muut, 2016, s. 36–38.)

Diskurssianalyysissä mielenkiinto ei kohdistu tekstien tai aineiston takana piileviin ilmiöihin, vaan itse teksteissä esiintyvään diskurssiin ja sen organisoitumiseen ja funktioihin (Potter & Wetherell, 1987, s. 49). Tutkimuksen tuloksena esitettävät diskurssit ovat tutkijan tekemiä perusteltuja tulkintoja aineiston kanssa käydyin vuoropuhelun perusteella aineistossa esiintyvistä merkityssysteemeistä (Jokinen ja muut, 2016, s. 35). Siltaoja ja Vehkaperä (2011) kuitenkin muistuttavat, että diskurssianalyysin tuloksista mielenkiintoisimpia eivät ole pelkästään aineistossa esiintyvät diskurssit, vaan analyysi siitä, miten ja millaista sosiaalista todellisuutta ne rakentavat ja ylläpitävät.

Jokinen ja muut (2016, s. 47–50) huomauttavat, että erilaisilla kielellisillä valinnoilla on merkitystä sen suhteen, millaisia tilannekohtaisia funktioita lause tai teksti saa. Sama lause voidaan tulkita ja se voi tarkoittaa eri tilanteissa aivan eri asioita. Funktio voi olla puhujan itsensä määrittämä tai se voi syntyä vuorovaikutustilanteessa, jolloin sama lause voi saada useita eri merkityksiä. Tutkimuksessa voidaan ottaa kohteeksi tarkoitettun funktion sijaan kaikki tekstin aktualisoimat, potentiaaliset funktiot, joilla se rakentaa todellisuutta. Tilannekohtaisten funktioiden lisäksi tekstillä saattaa olla ideologisia, tiettyjä valtasuhteita ylläpitäviä seurauksia. Tällaiset funktiot piilevät tekstin sisällä vaikeasti havaittavina, sillä ne voivat olla hyvinkin kauniisti ilmaistuja. Lisäksi samalla tekstillä saattaa olla sekä positiivisia että negatiivisia ideologisia seurauksia.

Diskurssianalyysin tekijän on tutkimusta tehdessään huomioitava, miten hän omalla työllään ja toiminnallaan tulee rakentaneeksi ja uusintaneeksi sosiaalista todellisuutta. Tutkija on itsekin osa kulttuuria ja todellisuutta, jota hän rakentaa ja tutkimus on rakennettava sellaiseksi, että se kyseisessä kulttuurissa ymmärretään, eli siinä on käytettävä kulttuurissa totuttuja ilmauksia. Tutkijan onkin kyettävä refleктоimaan, millä tavalla ilmiötä on mahdollista kuvata totutulla tavalla rakentamatta sitä samalla. (Jokinen ja muut, 2016, s. 31–32.) Erityisesti tutkiessaan tekstien ideologisia seurauksia on tutkijan perusteltava selkeästi analyysinsä ja päätelmänsä, ottaen huomioon myös oma suhteensa tutkittavana olevaan diskurssiin (Jokinen ja muut, 2016, s. 50).

4.3 Aineisto ja aineiston analyysi

Tämä tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä käytetään diskurssianalyysia. Empiirinen tutkimusaineisto on kerätty sosiaalisen median viestipalvelu X:stä. X (entinen Twitter) on pikaviestipalvelu, jossa ihmiset voivat julkaista lyhyitä viestejä joko omalla nimellä tai nimimerkillä. Julkaisuihin voi vastata, jolloin syntyy keskusteluja. Palvelussa käytetään aihetunnisteita, hashtagia, joilla julkaisu voidaan merkitä koskemaan tiettyä aihetta ja joiden avulla aiheita voidaan hakea. Viestien tämänhetkinen merkkirajoitus on 280 merkkiä.

Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi palveluun luotiin uusi käyttäjätili ja aineisto kerättiin käyttämällä selainta, jolla ei ollut tehty muuta. Näin pyrittiin vähentämään X:n algoritmin vaikutusta näytettäviin julkaisuihin. Tutkimusaineisto kerättiin käyttämällä X:n advanced search -hakua, jolla on mahdollista rajata tuloksia sanojen, aihetunnisteiden, kielen ja päivämäärän perusteella. Aineisto kerättiin aihetunnisteilla perhevapaat, perhevapaa, äitiysvapaa, äitiysloma, isyysloma, isyysvapaa, vanhempainvapaa ja vanhempainvapaat ajalta 1.8.2022-29.2.2024. Rajauksiin lisättiin myös suomen kieli. Tviittien määrä aihetunnistetta kohden on esitelty taulukossa 1. Mikäli samassa tviitissä oli useampi aihetunniste, on se merkitty ensimmäisenä haetun aihetunnisteen kohdalle. Taulukossa on eritelty aihetunnisteella haettujen tviittien määrien lisäksi niiden

ensimmäisen tason vastaukset. Aineisto koostui kokonaisuudessaan yli tuhannesta tviitistä, mutta on huomioitava, että iso osa haun tuloksista sisälsi pelkän onnittelun perhevapaalle jäämisestä sen enempää keskusteluun osallistumatta. Aineisto kerättiin ottamalla kuvakaappauksia julkaisuista, joissa näkyi alkuperäinen julkaisu, siihen liittyneet keskustelut sekä julkaisun kirjoittaja ja päivämäärä. Pidemmistä keskusteluista otettiin aineistoon talteen ensimmäisessä vaiheessa linkit, jotta niihin päästiin analyysivaiheessa palaamaan. Tutkimuksessa ei käytetä julkaisijoiden nimiä tai nimimerkkejä anonyymiteetin suojaamiseksi.

Taulukko 1. Aineisto.

<i>Aihetunniste</i>	<i>Tviitit</i>	<i>Vastaukset</i>
<i>perhevapaat</i>	240	258
<i>perhevapaa</i>	160	54
<i>äitiysvapaa</i>	1	
<i>äitiysloma</i>	9	10
<i>isyysloma</i>	7	5
<i>isyysvapaa</i>	56	95
<i>vanhempainvapaa</i>	80	157
<i>vanhempainvapaat</i>	13	38
<i>yhteensä</i>	566	617

Tutkimuksessa etsittiin merkityksiä kirjallisista julkaisuista, joten tutkimuksen loppupäätelmät ja löydetyt merkitykset ovat tutkijan tekemiä tulkintoja aineistosta. Kuten Puusa (2011, s. 73) kirjoittaa, tämä tarkoittaa, ettei tutkimuksen tuloksia voida pitää absoluuttisena totuutena, vaan ilmiön, aineiston, tutkijan omien päätelmien ja tulkintojen sekä teoreettisen viitekehyksen välisen interaktion luomana sosiaalisena konstruktiona.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysiin ei ole olemassa tiettyä oikeaa tapaa, Puusa (2020, s. 145–146) kirjoittaa. Aineiston analyysin valinta on kuitenkin oltava tarkoituksenmukainen tutkimuksen aihe ja tavoitteet huomioiden. Analyysissa ei

pelkästään analysoida materiaalia, vaan tutkijan tehtävä on eritellä ja yhdistää, luoden aineistosta uusia kokonaisuuksia, josta tehdä johtopäätöksiä teoriaan pohjautuen.

Analyysin ensimmäinen vaihe tehtiin aineistolähtöisesti, eli analyysissa keskityttiin etsimään siitä esille nousevia teemoja ja ominaispiirteitä (Puusa, 2020, s. 152). Aineisto lajiteltiin isompiin teemoihin sen mukaan, oliko keskustelussa kyse äidin, isän vai molempien pitämästä vanhempainvapaasta. Analyysia jatkettiin tutkimalla siinä ilmenneitä sanavalintoja, lauseita ja argumentoinnin keinoja, joiden avulla aineisto jaettiin pienempiin teemoihin, kuten työelämän käsityksiin perhevapaista. Loppuvaiheessa analyysia teemoista muodostettiin kokonaisuuksia, jotka muodostivat tietyn diskurssin. Lopuksi tehtiin vielä tulkinnat diskurssien rakentamasta ja kuvaamasta todellisuudesta. Tutkimuksen tulosten esittelyssä esitettyjen diskurssien lomaan on liitetty lainauksia tutkimusaineistosta havainnollistamaan diskurssia.

Analyysissa etsittiin sanavalinnoin ja ilmiöiden kuvausten perusteella ilmeneviä diskursseja keskusteluista ja julkaisuista kulttuurinen konteksti huomioiden. Analyysissa pyrittiin myös tulkitsemaan, millaista todellisuutta diskurssit rakentavat. Diskurssianalyysissa diskurssit eivät esiinny valmiina aineistossa, vaan tutkijan on ne rakennettava. Koska tutkijalla on käytännössä aina jonkinlaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä, on pelkästä aineistolähtöisestä tulkinnasta usein luovuttava. Tutkijan on kuitenkin kyettävä reflektoimaan oman esiyymmärryksensä vaikutus tutkimukseen. (Siltaoja & Vehkaperä, 2011). Juuti ja Puusa (2020) kirjoittavat myös tutkijan käyttämän teoria-aineiston vaikuttavan siihen, millaisia teemoja tutkija aineistosta etsii. Aineiston analyysissa tutkijan on kyettävä ymmärtämään tutkimansa ilmiö ja tulkita sitä.

Analyysissa havaittiin kolme laajasti keskustelua herättänyttä tapahtumaa lyhyiden keskustelujen ja yksittäisten julkaisujen lisäksi. Laajaa keskustelua aiheuttaneet tapahtumat ja julkaisut olivat puolustusministeri Antti Kaikkosen ilmoitus isyysvapaalle jäämisestä talvella 2022–2023 (Kaikkonen, 2022), Talouselämän Instagramissa julkaisema ja monien X:n jakama mainos, jossa verrattiin isyysvapaan pitämistä siihen,

mitä työssä ehtii samassa ajassa tapahtua sekä Helsingin Sanomien artikkeli (Moisio, 2023) perhevapaiden jakamisen tai jakamatta jättämisen perusteluista perheissä. Taulukossa 2 eritellään näihin keskusteluihin liittyneiden julkaisujen määrät.

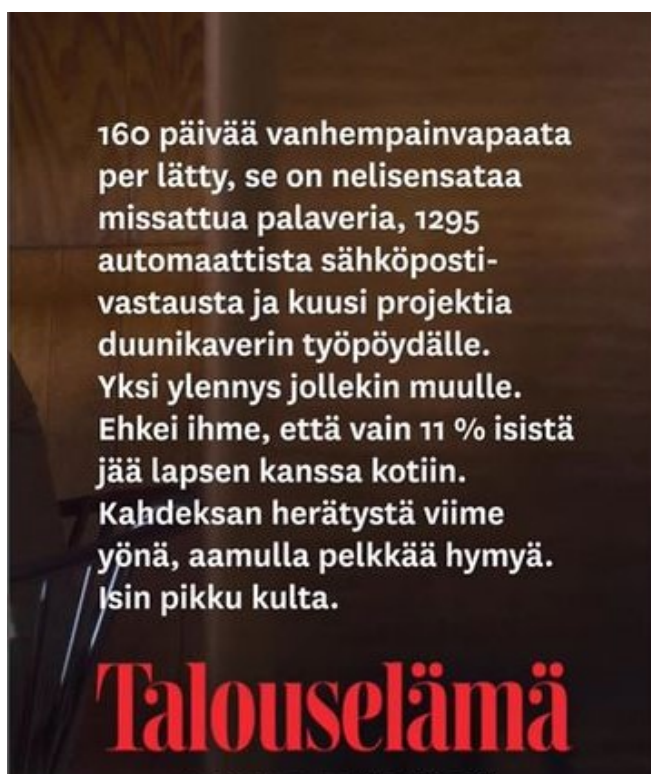
Taulukko 2. Kolme laajaa keskustelua aineistossa.

<i>Aihe</i>	<i>Tviittien määrä</i>
<i>Antti Kaikkosen ilmoitus perhevapaalle jäämisestä 13.12.2022 (Kaikkonen, 2022).</i>	258
<i>Helsingin Sanomien artikkeli ”Voiko edes sanoa ääneen?” 06.03.2023 (Moisio, 2023).</i>	57
<i>Talouselämän Instagram-julkaisu isyyysvapaista 07.01.2023 (Peltola, 2023).</i>	93

Antti Kaikkosen ilmoittaessa isyyysvapaalle jäämisestään talvella 2022 hän toimi puolustusministerinä Suomen hallituksessa, Venäjä oli aloittanut hyökkäyssodan Ukrainaan ja Suomi oli hakenut puolustusliitto Naton jäsenyyttä. Kaikkosen perheeseen oli syntynyt lapsi kesäkuussa 2022, eli ennen perhevapaaudistuksen voimaantuloa. Ilmoitus vapaasta, vapaa ja siitä virinnyt keskustelu ajoittuivat kuitenkin uudistuksen jälkeiseen aikaan, joten keskustelu huomioitiin tutkimuksessa.

Kaikkosen ilmoituksesta heränneessä keskustelussa ilmaistiin paljon onnitteluja, mutta myös kritiikkiä valinnasta. Siinä missä suuri osa keskustelusta ilmensi nykyistä yhteiskunnallista mallia, jossa vanhemmat ovat tasa-arvoisia ja kaikilla on oikeus vanhempainvapaaseen, kritiikissä ilmennettiin perinteisempää roolijakoa äidistä lasten hoitajana ja isästä perheen elättäjänä. Kritiikissä nousi esille myös johtajien asema ja kysymys siitä, onko johtotehtävässä toimivalla oikeutta perhevapaaseen, vai pitäisikö työt asettaa perheen edelle.

Talouselämän julkaisemassa mainoksessa kuvattiin asioita, joita töissä ehtii tapahtua perhevapaan aikana, muun muassa ylennyksiä, palaverieja ja työkaverin pöydälle päätyviä projekteja. Mainoksessa todettiin, ettei ihme, että isistä vain pieni osa pitää vapaata. Mainoksessa isyysvapaata kuvattiin yöllisillä herätyksillä ja lapsen aamuisella hymyllä. Mainos päättyi sanoihin isin pikku kulta. Talouselämän mainoksen tarkoituksena oli kannustaa isiä pitämään vapaita. Sosiaalisessa mediassa mainos herätti kuitenkin suurta kohua, koska sen koettiin kuvaavan työ isyysvapaata merkityksellisempänä asiana ja jopa halventavan isien oikeutta ja halua jäädä perhevapaalle. Talouselämä julkaisikin pian anteeksipyyntön ja selvennyksen mainoksen tarkoituksesta.

Kuva 1. Kuvakaappaus Talouselämän Instagramista (Peltola, 2023).

Talouselämän mainoksen herättämä keskustelu ilmensi vahvasti tasa-arvoisen vanhemmuuden ja työelämän ihannetta. Keskustelussa mainoksen herättämistä tunteista ja ajatuksista käytettiin muun muassa sanoja halveksun, paheksun ja olen pettynyt. Mainosta kuvattiin muun muassa termein tahditon ja loukkaava, itse lehteä

kuvattiin muun muassa termillä kalkkis. Keskustelussa tuotiin esille omia positiivisia kokemuksia vanhempainvapaista ja erityisesti painotettiin lapsen ja perheen asemaa työtä merkittävämpänä tekijänä elämässä.

Helsingin Sanomat julkaisi 6.3.2023 artikkelin (Moisio, 2023), jossa kysyttiin miesten syitä olla pitämättä perhevapaata. Artikkelin otsikko oli ”Voiko edes sanoa ääneen?” ja X:n jaetussa linkissä otsikkona oli ”Miksi miehistä yritetään tehdä naisia?” Artikkelissa miehet jakoivat syitä siihen, että perheessä äiti pitää kaikki vapaat. Syitä oli monia, muun muassa talous, äidin halu jäädä kotiin ja isän kokemus, ettei osaisi hoitaa lapsia. Mainintoja oli myös siitä, että äidillä on luonnollinen kyky hoitaa lapsia, niin henkisellä kuin fyysisellä tasolla, isän näkemys siitä, että lapset ovat pienenä tylsiä sekä ajatus, että isän luonnollinen paikka on töissä.

Artikkelista virinneessä keskustelussa ilmeni useita näkökulmia. Toisaalta keskustelussa esitettiin kommentteja, joissa ilmennettiin perinteistä roolijakoa isästä luonnollisena elättäjänä ja puolustettiin ja ymmärrettiin artikkelissa esitettyjä argumentteja. Erityisesti tukea saivat käsitykset isästä luonnollisena työntekijänä ja siitä, että isä saa toteuttaa itseään paremmin työssä kuin lasten hoidossa. Myös äitien luonnollisuus hoivaajana ja kotiin jäämistä enemmän haluavana osapuolena perheessä puolustettiin. Keskustelu ilmensi kuitenkin vahvasti myös tasa-arvon ideaalia, ja artikkelissa esitettyjä syitä olla jakamatta vapaita ihmeteltiin ja kritisoitiin rankastikin. Moni toi esille näkökulman yhteisistä lapsista ja yhteisestä vastuusta sekä kompromisseista parisuhteessa.

5 Tulokset

Tutkimuksen päätutkimuskysymys oli, millaisia diskursseja sosiaalisen median keskusteluissa ilmenee perhevapaiden käyttöön liittyen. Lisätutkimuskysymyksiä tutkittiin, näkykö perinteisten sukupuoliroolien vaikutus tai sukupuolten välisen tasa-arvon ideaali diskursseissa. Tutkimuksessa havaittiin neljä selkeästi erottuvaa diskurssia. Diskurssit on nimetty Leiväntuoja ja kodinluoja -, Esikuva-, Tasa-arvoinen vanhemmuus- sekä Valinnanvapaus-diskursseiksi. Diskurssit ilmentävät keskenään erilaisia todellisuuksia, joissa korostuu joko perinteinen näkemys sukupuolten välisistä rooleista ja tehtävistä tai tasa-arvoinen vanhemmuus ja työelämä. Taulukossa 3 esitellään diskurssien pääkohdat lyhyesti.

Yleisesti keskustelu toisti pitkälti kirjallisuuskatsauksessa nousseita ilmiöitä. Perinteinen sukupuoliroolitus miehen ja naisen välillä, elättäjä ja elätettävä, leiväntuoja ja perheestä huolehtija ilmeni diskursseissa niin puolustettavana kuin kritisoitavanaakin näkemyksenä. Leiväntuoja ja kodinluoja- sekä Esikuva-diskursseissa käytettiin sanavalintoja ja argumentteja sekä kuvauksia ja ilmauksia, jotka toistivat perinteistä näkemystä. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssissa isät kuvattiin kykenevinä vanhempina siinä missä äiditkin ja vapaiden jakaminen kuvattiin yhteiskunnalliseksi normiksi. Diskurssissa argumentoitiin myös molemmilla vanhemmilla olevan oikeus vanhemmuuteen ja uraan ja lapsilla olevan oikeus molempiin vanhempiin. Valinnanvapauden diskurssissa kuvattiin tasa-arvon ideaalia, mutta se, miten perheet haluavat toimia vanhempainvapaiden suhteen, kuvattiin perheen keskeiseksi valinnaksi.

Taulukko 3. Aineistossa esiintyvät diskurssit.

Diskurssi	Suhde sukupuolirooleihin	Pääkohdat
<i>Leiväntuoja ja kodinluoja</i>	Sukupuolirooleja ylläpitävä ja rakentava. Kuvaa maailmaa, jossa perinteiset roolit ovat vahvat.	Mies on perheen elättäjä ja nainen kodintekijä. Miehen luonnollinen paikka on töissä, naisen kotona. Mies ei halua pitää perhevapaata, nainen on luonnollinen hoivaaja. Perhevapaalle jäädessä tulee huomioida työ, tärkeästä tehtävästä tai tilanteesta ei voi jäädä pois perhevapaan vuoksi. Naisten harjoittama portinvartiointi estää miehiä toimimasta kotona.
<i>Esikuva</i>	Sukupuolirooleja hajottava ja uudenlaista normaalia rakentava. Kuvaa maailmaa, jossa sukupuolirooleilla on edelleen vahva asema.	Vanhempainvapaalle jäävä mies on esimerkki muille miehille. Perhevapaalle jääminen on arvovalinta. Tärkeänkin työn sijaan perhevapaan valitseminen on sallittua.
<i>Tasa-arvoinen vanhemmuus</i>	Kuvaa maailmaa, jossa perinteiset sukupuoliroolit eivät ole vallalla. Rakentaa tasa-arvoa yhteiskunnallisena normina.	Tasa-arvo ja vanhempainvapaiden jakaminen on itsestäänselvyys. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiin. Jokaisella on oikeus kokonaiseen elämään. Undoing gender.
<i>Valinnanvapaus</i>	Kuvaa maailmaa, jossa perinteisten sukupuoliroolien sijaan kannustetaan vapaaseen valintaan perheiden kesken.	Perheillä on oikeus tehdä omat valinnat. Valtion toimesta pakottaminen ei toimi. Doing/undoing gender, sukupuolinormien mahdollinen alitajuinen vaikutus ihmisten valintoihin.

Leiväntuoja ja kodinluoja- sekä Esikuva-diskurssit kuvaavat perinteisen näkemyksen mukaista maailmaa, toinen sitä puoltavasti ja edelleen rakentavasti, toinen sitä hajottaen. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi ylläpitää kuvaa isästä perheen elättäjänä ja äidistä luonnollisena hoivaajana. Diskurssi argumentoi isän luonnollisen paikan olevan töissä ja miehet itsessään jopa haluttomina jäämään kotiin. Se toisintaa perinteistä,

patriarkaalista maailmaa ja pitää sitä edelleen toivottavana todellisuutena. Esikuva-diskurssi kuvaa samaa patriarkaalista yhteiskuntaa, mutta ylläpitämisen sijaan se pyrkii muokkaamaan ja hajottamaan sitä, luomalla kuvaa perhevapaita pitävistä isistä globaaleina esikuvina muille miehille.

Tasa-arvoisen vanhemmuuden ja Valinnanvapauden diskurssit sen sijaan kuvaavat tasa-arvoa niin perheissä kuin yhteiskunnassakin, toinen korostamalla tasa-arvoa yhteiskunnallisena normina ja itsestäänselvyytenä ja toinen perheiden sisäisenä valintana. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi rakentaa todellisuutta, jossa kaikilla ihmisillä on oikeus niin sanottuun kokonaiseen elämään, johon työn lisäksi kuuluu perhe ja muut mielenkiinnon kohteet. Diskurssi huomioi myös lapsien oikeuden molempiin vanhempiin. Valinnanvapauden diskurssissa kaikilla on oikeus tähän, mutta yhteiskunnallisen normin sijaan jokaisella perheellä on oikeus tehdä valinnat omien perusteidensa ja halujensa mukaisesti. Diskurssin maailmassa valtion asettamat määräykset eivät ole oikea ratkaisu perhe-elämän kysymyksiin.

Työelämän tasa-arvo, johon yhteiskunnassa pyritään, ja jota pidetään nykyaikaisena ideaalina, näkyi etenkin työelämään keskittyneissä keskusteluissa. Työelämätoimijat kannustivat perhevapaiden jakoon ja julkaisuissa kerrottiin omia positiivisia kokemuksia aiheesta. Toisaalta julkaisuissa kuvattiin myös esimerkiksi työnantajien kriittistä suhtautumista isän jäämiseen perhevapaalle ja työtovereiden ihmettelyä, jos nainen oli palannut aiemmin töihin.

Sukupuoliroolit näkyivät keskustelussa myös ihmisten kuvauksissa muiden suhtautumisessa omiin valintoihin. Julkaisuissa kuvattiin muun muassa työyhteisön, neuvolan ja työnantajien kriittistä ja ihmettelevää suhtautumista nopeasti töihin palaaviin naisiin tai vanhempainvapaalle jääviin isiin. Lisäksi keskustelussa pohdittiin naisten työmarkkina-asemaa perhevapaiden näkökulmasta. Keskustelu toi ilmi niin naisten tekemät kompromissit lasten hoidon suhteen oman uransa kustannuksella kuin naisten oikeuden uraan.

5.1 Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi

Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi kuvaa perinteisiä sukupuolirooleja, joiden mukaan nainen hoitaa kodin ja lapset ja mies työt ja perheen elättämisen. Diskurssissa kuvattiin miehen roolia ja tärkeyttä perheen elättäjänä, miesten haluttomuutta jäädä kotiin lasten kanssa ja naisten roolia luonnollisena lasten hoitajana. Diskurssi argumentoi, että naiset estävät miesten pääsyn omiksi kokemiinsa rooleihin kotona portinvartioinnin avulla. Kirjallisuudesta nousseissa vanhemmuuteen ja vanhempainvapaiden jakamiseen liittyvistä näkökulmista diskurssi kuvasi maailmaa etenkin äitimyytti-, elättäjä-, perinteisen ja implisiittisen äitiyden ja äidillistämisen- sekä portinvartioinnin linssien läpi. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi kuvaa myös maailmaa, jossa sukupuolta tehdään perinteisten roolien mukaisesti sitä kyseenalaistamatta.

Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi ilmensi työnantajien ja yhteiskunnan suhtautumista perhevapaisiin. Sen mukaisessa maailmassa työnantajat suhtautuvat nihkeästi miehen pidempään vanhempainvapaisiin, pitäen niitä muun muassa ”rintamakarkuruutena”. Myös yhteiskunnan käsitys vanhempien rooleista kuvattiin diskurssissa perinteisen roolituksen mukaiseksi. Diskurssi kuvasi niin neuvolassa kuin työpaikallakin koettua ihmettelyä isien hoitovapaista ja äitien kohtaamasta kriittistä odotettua aiempaan töihin paluuseen liittyen. Diskurssi asetti naiset työmarkkinoiden osalta rooliin, jossa nainen jää mieluummin kotiin lasten kanssa kuin laittaa pienen lapsen päivähöitoon, uransakin kustannuksella.

5.1.1 Elättäjä ja elätettävä

Diskurssissa kuvattiin miehen perinteistä roolia perheen elättäjänä. Julkaisuissa kuvattiin, että yhteiskunnassa pitäisi palata takaisin vanhaan ideologiaan, jonka mukaisesti isä elättää perheen. Kuten esimerkki (1) osoittaa, julkaisuissa käytettiin vahvojakin ilmaisuja kuvaamaan isän luonnollista paikkaa perheen elättäjänä. Sanamuodot, kuten ”tulla järkiimme” puhuttaessa naisen työssäkäynnistä vauva-aikana kuvaavat, että nyky-

yhteiskunnan ideaali molempien vanhempien työssäkäynnistä ja etenkin naisesta perheen elättäjänä on epärealistinen. Diskurssin mukaan vauvojen ja lasten elättämiseen tarvitaan miehen työtulo. Kommentoijat käyttivät kärkkäitä sanavalintoja, kuten ”saadaan vauvoille muutakin, kuin ylähuuli leivän päälle”, joilla tuotiin ilmi miehen tärkeyttä perheen leiväntuojana. Julkaisuissa pohdittiin talousnäkökulmaa myös esimerkiksi kuvaamalla, paljonko perhevapaa kustansi työssä olon sijaan. Lisäksi pohdittiin, kenen kannattaisi jäädä kotiin perheen rahatilanteen mukaan.

- (1) Eiköhän voitaisi aivan hyvin tulla järkiimme ja antaa äideille äitiysvapaata vaikka vuosi ja annetaan miesten olla töissä, että saadaan vauvoille muutakin, kuin ylähuuli leivän päälle.
- (2) No mulle perhevapaa maksoi 5000€ ja samaan aikaan kumppani sai normaalin kuukauden palkan noin 3000€. Tietty jos olisin valinnut itseäni parempitulaisen kumppanin, tilanne olisi toinen. Mutta ei anneta faktojen häiritä ideologiaa.

Edellä esitetyistä esimerkeistä ensimmäisessä miehen työtulo kuvataan luonnolliseksi ja elintärkeäksi keinoksi perheelle taata elanto, naisen työssäkäynti ei sen mukaan riitä. Esimerkin (2) mukaiset diskurssin näkökulmat hyväksyvät, että kumpi tahansa vanhemmista voi tienata enemmän, mutta pitää kuitenkin taloudellista menetystä merkittävänä tekijänä vanhempainvapaaseen liittyen. Esimerkki oli vastaus Kelan julkaisuun, jossa kommentoitiin Helsingin Sanomien artikkelia, ja todettiin, että perhevapaiden jakaminen on lähes aina taloudellisesti kannattavaa. Loppukommentin ”Mutta ei anneta faktojen häiritä ideologiaa” voidaankin tulkita tarkoittavan, että miehen työtulo on lähtökohtaisesti naisen työtuloa parempi keino elättää perhe. Diskurssi nostaakin miehen kirjallisuudessa esitetyn perheen pääasiallisen elättäjän rooliin.

Myös perhevapaiden jakamista koskevien julkaisujen alla virinneissä keskusteluissa ilmeni perinteisten sukupuoliroolien mukainen näkemys. Esimerkkien (3) ja (4) kommentit koskivat julkaisua, jossa perheessä oli jaettu perhevapaita ja mies oli ollut hoitovapaalla lasten kanssa.

- (3) Suru-uutinen: miehesi on aisankannattaja 😞
- (4) Perhevapaaudistuksen aikana minä sain palautetta, että olen kieltämässä äidit ja muutama toivotti palamaan helvetin tulessa.

Kuten esimerkit osoittavat, diskurssi kuvasi miehet elättäjänä ja naiset luonnollisena hoivaajana ja kodintekijänä vahvoihin ja kärkkäisiin sanavalinnoihin. Perhevapaalle jäävä mies on diskurssin mukaan "aisankannattaja" ja perhevapaaudistuksen mukainen perhevapaiden jako kieltää äidit. Diskurssi kuvaa naisen luonnollisena hoivaajana, joka haluaa ja jolle kuuluu äitiys kokonaisuutena. Diskurssi kuvaa äitiyttä perinteisenä ja implisiittisenä, jopa poissulkevana. Äiti hoitaa lapset ja tekee kodin, koska hän haluaa tehdä niin ja kokee olevansa siinä luonnollisimmillaan, kuten isä töissä.

Esimerkkien mukainen todellisuus noudattaa vahvoja perinteisiä rooleja, ja esimerkiksi mytologiassa esiintyvää miehen mallia, mies on voimakas perheempää, jota nainen ei määrääle. Toisaalta diskurssi kuvaa myös naisen vahvasti hoivaajan rooliin, jolle on luonnollista ja tarpeellista saada toimia pääasiallisena hoitajana lapsilleen. Äitiyden vastuiden jakaminen argumentoidaan diskurssissa jopa kokonaan äitien kieltämiseksi, kuvaten äitiyden luonnollista kokonaisvaltaisuutta, perinteistä äitiyden mallia, jossa äitiyttä tai sen osa-alueita ei jaeta muille. Diskurssi ylläpitää äitimyyttä luomalla kuvaa naisesta, jolle äitiys on identiteetti. Diskurssi kuvaa naisen nimenomaisesti äitinä ja miehen perheen elättäjänä.

5.1.2 Isien halu/haluttomuus

Diskurssi käsitteli myös miesten halua ja haluttomuutta pitää perhevapaita. Siinä missä äidit kuvattiin diskurssissa luonnollisina hoivaajina, miehet kuvattiin haluttomina jäämään kotiin. Kommentoijat käyttivät voimakkaita sanamuotoja kuvaamaan miesten luonnollisuutta ja halua työssäkäyntiin lastenhoidon sijaan. Esimerkiksi esimerkki (5) oli vastaus Kelan julkaisuun perhevapaaudistuksesta. Siinä miehille korvamerkittyä vanhempainvapaata kuvataan miesten elämän sabotoinniksi. Esimerkin kaltaiset

sanavalinnat ja julkaisut kuvaavat todellisuutta, jossa miehet koetaan luonnollisimmilleen työelämässä ja sen riistäminen valtion taholta tapahtuvan ohjaamisen keinoin koetaan vievän miehiltä heidän roolinsa.

- (5) Entäpä jos miehet eivät HALUA pitää perhevapaita? Silloin miehiä rakastavat naiset tekevät miestensä kanssa kompromissin. Teidän ainoa intressinne on naisten nostaminen jalustalle ja miesten elämien sabotointi yksilöiden vapaan tahdon päälle sylkemällä.

Miesten haluttomuus jäädä kotiin ilmentää vahvasti perinteisiä näkemyksiä ja niiden jatkumoa. Diskurssi kuvaa ja rakentaa todellisuutta, jossa mies ei koe luonnolliseksi jäädä kotiin lapsia hoitamaan kuten nainen. Diskurssi argumentoi miehet myös naisia osaamattomimmiksi kodinhoidollisissa asioissa. Diskurssi siis toteuttaa mahdollista portinvartiointia, jossa pyritään omalla toiminnalla estämään toisen roolin omaavalta oman roolin hallinta. Diskurssi toi myös esille, että nainen tekee kompromissin, mikäli mies ei halua jäädä vanhempainvapaalle, vaikka nainen haluaisi. Diskurssin todellisuudessa kompromissi tarkoittaa naisen jäämistä vapaalle miehen jatkaessa ansiotyötä. Diskurssi rakentaakin edelleen todellisuutta, jossa mies ei ole pelkästään luonnollinen elättäjä vaan myös luonnollinen perheen pää, jolle nainen on jopa alisteisessa asemassa.

5.1.3 Työt ensin

Antti Kaikkosen ilmoitusta puolustusministerin tehtävästä isyysvapaalle jäämisestä seurasi keskustelu, jossa ilmeni useita diskursseja. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi oli vahvimmillaan juuri kyseissä keskustelussa. Useissa julkaisuissa kuvattiin isyysvapaan pitämisen osuneen väärään hetkeen. Kaikkonen oli vapaalle jäädessään puolustusministeri ja Venäjä oli aloittanut hyökkäyssodan Ukrainaan. Lisäksi Suomi oli hakenut Nato-jäsenyyttä kyseisenä ajankohtana. Kommentteissa kuvattiin työtehtävien ja Kaikkosen tietämyksen tärkeyttä.

- (6) Nii, mitä suomesta, työpaikka muiden joukossa.

- (7) Tärkeä asia henkilökohtaisesti varmasti, mutta olisiko voinut odottaa 3-4 kk yli vaalien. Nyt kriittinen ministeriö jää puolikkaan ministerin varaan talven/kevään ajaksi.

Kuten esimerkki (6) osoittaa, Kaikkosen isyysvapaan ajankohtaa kritisoitiin muun muassa sarkasmin keinoin. Suomen puolustusministerin tehtävä rinnastettiin sarkastisesti muiden työtehtävien rinnalle, siten ilmaisten, että kyseinen tehtävä on liian tärkeä, että siitä voisi jäädä perhevapaalle. Esimerkissä (7) myönnetään asian henkilökohtainen tärkeys, mutta pohditaan, olisiko se voinut odottaa muutaman kuukauden, kun töissä olisi ollut tärkeitä asioita juuri samaan aikaan (vaalit ja Nato-jäsenyysprosessi). Keskustelussa argumentoidaankin, että isyysvapaa voisi odottaa työtehtävien parempaa soveltumista vapaalle ja että tietyt roolit, kuten ministeritehtävät, ovat toisia tehtäviä tärkeämpiä, eikä niistä sovi jäädä vanhempainvapaalle. Keskustelussa tuotiin esille myös, että Kaikkonen jäi isyysvapaalle mahdollistaakseen vaimolleen uuden työn aloituksen. Keskustelussa argumentoitiin sekä sen puolesta, että vaimollakin on oikeus uuteen uravaiheeseen kuin sen mukaan, että vaimon olisi pitänyt odottaa ja asettaa Suomen etu oman uransa edelle. Diskurssi jakaakin vastuun miehen työn tärkeydestä ja ensisijaisuudesta myös äidille, hänen on asetettava miehen ura ja työ oman uransa edelle.

Johtoasemassa isyysvapaan pitäminen argumentoitiin keskustelussa vääräksi valinnaksi. Esimerkissä (8) argumentoitiin maailmantilanteen estävän oikeuden perhevapaaseen ja esimerkissä (9) ministeritason tehtävän olevan syy sille, ettei perhevapaata saisi pitää. Diskurssissa kuvattiinkin, ettei johtotehtävää saisi ottaa vastaan, mikäli aikoo jäädä sitä vapaalle. Toisaalta se kuvasi myös perhevapaan soveliaisuuden tilannekohtaisuutta.

- (8) Olen kaiken tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suurin puolustaja. Ja olen ylpeä roolistasi Antti Kaikkonen – tässä maailmantilanteessa en valitettavasti ymmärrä ratkaisiasi. Sota ei tarvitse yksilöä, mutta johtajien pitää olla asioiden takana 100%. Sorry.
- (9) Mutta jos ottaa ministerin tehtävän silloin ei kyllä jäädä vapaalle, kun maailmantilanne on tällainen

Diskurssin kuvaus isyysvapaasta väärässä hetkessä ja väärässä asemassa kuvaa todellisuutta, jossa johtajuus ja työ koetaan vanhemmuutta tärkeämmäksi valinnaksi. Emilia Kangas (2020) totesi väitöskirjatutkimuksessaan, että organisaatiot toimivat tavalla, jonka mukaan isyys ei vaikuta työntekoon samoin kuin äitiys ja organisaatiokäytännöt tukevat perinteistä elättäjäroolia. Tutkimustulostensa perusteella Kangas toteaa ison osan miesjohtajista toimivan omassa työssään tämän maskuliinisen johtaja- ja työkuvan mukaisesti. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi ylläpitää ja toisintaa tätä käsitystä ja työelämän mallia toteamalla, ettei tietyistä tehtävistä tai tietyistä tilanteista sovi jäädä vapaalle.

5.1.4 Naiset portinvartijoina

Diskurssi argumentoi naiset jopa niin luonnollisiksi hoivaajiksi, että he omalla toiminnallaan estävät miesten pääsyn kodin ja lasten pariin. Esimerkin (10) mukaisissa julkaisuissa argumentoitiin, että nainen ei anna miehen osallistua päätöksentekoon, vaan päättää itse joko jäädä kotiin lasten kanssa ja siten pakottaa miehen töihin. Kyseinen esimerkki nostaa esille myös naiset, joiden mielestä äidin paikka on kotona ja miehen töissä. Diskurssi kuvaakin naisten harjoittamaa portinvartiointia, jolla estetään miesten pääsy naisten omiksi kokemiinsa rooleihin kotona.

- (10) Sama vinkki myös näiden miesten puolisoille. Minusta jotenkin tuntuu, ettei miehet näistä kotihommista yksin päättä. Äidit eivät anna mahdollisuutta isille. Muutama naisjohtaja sattunut kohdalle, vanhan liiton iron ladyja, joiden mielestä isät töissä ja äidit kotona.
- (11) Toisen vanhemman kiintiö takaa isälle oikeuden jäädä lapsen kanssa kotiin selviytymään päivittäisistä askareista omalla tavallaan, ilman äitien päsmäröintiä.

Kuten esimerkki (11) osoittaa, diskurssi argumentoi naisten vaikeuttavan myös miesten kotona toimimista omalla tavallaan. Naisten toiminnasta käytettiin muun muassa ilmauksia päsmäröinti ja ei anna mahdollisuutta isälle. Diskurssi esittääkin portinvartioinnin koskevan sekä itse vapaalle jäämistä että kotona toimimista.

Portinvartioinnin myötä diskurssi toteaa, etteivät naiset välttämättä päästä miehiä todella osalliseksi päätöksentekoon siitä, miten perhevapaat tulisi jakaa, eivätkä anna miehille mahdollisuutta siirtyä elättäjän roolista kodin rooleihin. Portinvartioinnin taustalla voivat vaikuttaa, kuten Christopher (2024) kirjoittaa, muun muassa naisten alitajuiset odotukset ja oletukset siitä, millainen on hyvä äiti sekä yhteiskunnalta odotettu hyväksyntä ja toisaalta kritiikki, mikäli ei toimi näiden odotusten mukaisesti.

5.2 Esikuva-diskurssi

Esikuva-diskurssi kuvaa maailmaa, jossa perinteiset sukupuolinormit elävät vahvasti. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssista poiketen se kuitenkin pyrkii rikkomaan niitä niiden rakentamisen sijaan. Diskurssi esittää vanhempainvapaata pitävät isät esikuvina ja malleina muille miehille siitä, millaista nykyaikainen isyys on. Diskurssi luo todellisuutta undoing gender -perspektiivistä, kun miehet tietoisesti toimivat perinteisiä miehen rooleja vastaan.

Äidillistämisen kentistä diskurssi tuo todellisuuteen perheellistämisen kenttää. Diskurssi pyrkii kuvaamaan maailmaa, jossa vastuu perheestä ja lapsista jaetaan pelkän implisiittisen tai perinteisen äitiyden sijaan perheen kesken, myös isälle. Diskurssi ei pidä miehiä perheen elättäjinä, vaan vanhempina siinä missä äitejäkin. Se nostaa kuitenkin isän pitämän perhevapaan arvovalinnaksi, kun äitien perhevapaan se kuvaa itsestään selvänä. Toisaalta diskurssi kuvaa kotiin jäävät isät myös esikuvina siitä, miten annetaan äideille mahdollisuus työntekoon tai uralla etenemiseen tilaisuuden tullessa.

5.2.1 Miehen malli

Esikuva-diskurssi kuvaa maailmaa, jossa perinteiset roolit elävät edelleen, mutta se argumentoi roolituksen olevan jotakin, josta halutaan luopua ja jota nykyaikainen, vanhempainvapaata pitävä mies omalla esimerkillään hajottaa. Tässä diskurssissa perhevapaalle jäävä mies kuvattiin esikuvana ja mallina muille miehille, kuten muun muassa esimerkit (12), (13) ja (14) osoittavat. Päätöstä jäädä puolustusministerin

tehtävästä vanhempainvapaalle kuvattiin muun muassa sanoin rohkea ja vastuullinen, esikuva ja miehen malli.

-

(12) Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisesta hienoa esimerkkiä näyttää @anttikaikkonen. Hyviä esimerkkejä miesten pitämistä perhevapaista tarvitaan, sillä edelleen äidit käyttävät pääosan vapaista. #perhejatyo #tyojaperhe #perhevapaat

(13) @anttikaikkonen rohkea ja vastuullinen päätös jäädä isyysvapaalle 🙏

(14) Miehen mallia näyttää @anttikaikkonen.

Diskurssi argumentoi miehet kykeneviksi hoitamaan lapsia siinä missä naisetkin. Mies kuvataan isänä ja vanhempana elättäjän sijaan. Diskurssi rakentaa uutta todellisuutta mallioppimisen avulla. Se luo kuvaa esimerkillisistä miehistä, jotka omalla toiminnallaan pikkuhiljaa muokkaavat niitä rooleja, jotka miehille ja naisille on asetettu ja samalla näyttävät seuraavalle sukupolvelle ja omille vertaisilleen miten toimia. Diskurssi toimii undoing genderin, sukupuoliroolien rikkomisen, mukaisesti. Se pyrkii aktiivisesti luomaan todellisuutta, jossa miehille ja naisille ei ole määritelty omia rooleja tai paikkoja yhteiskunnassa. Isän vanhempainvapaa ei ole diskurssin mukaan itsestään selvyyttä, jota toteutetaan annettujen normien vuoksi, vaan tietoinen valinta, jolla pyritään oman toiminnan kautta tekemään siitä normi. Toisaalta naisen pitämisen vanhempainvapaan diskurssi kuvaa itsestään selväksi, naiselle luonnolliseksi toimintamalliksi.

5.2.2 Arvovalinta

Esikuva-diskurssi argumentoi isien perhevapaiden pitämisen myös arvovalinnaksi. Esimerkiksi Antti Kaikkosen isyysvapaan kommentoitiin osuneen tärkeään tehtävään, vaatimaan aikaan ja olevan merkittävä arvovalinta kyseisessä tilanteessa, jopa globaali esikuva muille miehille, kuten esimerkki (15) näyttää. Perhevapaan kuvaaminen arvovalintana ilmentää todellisuutta, jossa miehen pitämä vanhempainvapaa ei vielä ole itsestäänselvyys tai sosiaalinen normi, vaikka yhteiskunta siihen kannustaakin. Kuten Ylen tutkimuksessa (Uusitalo ja muut, 2023) todettiin, miesten vanhempainvapaat ovat

lisääntyneet hiukan perhevapaaudistuksen myötä. Voidaan kuitenkin olettaa, että niiden lisääntyminen merkittävästi vaatii pidemmän ajan, jotta sosiaaliset normit ehtivät muuttua. Tässä muutoksessa Esikuva-diskurssi pyrkii olemaan voimakkaasti mukana.

- (15) Olen itse pitänyt vanhempainvapaat kolmesti, mutten ihan näin tärkeästä työstä. Siksi @anttikaikkonen on jopa globaali esikuva: on merkittävää, että vaativimmasta tehtävästä vaativimpana aikana hän valitsee perheen. Onnittelut, ja kiitos miehiltä! #isyysvapaa
- (16) Jos ei halua hoitaa lapsia, ei pidä hankkia lapsia. Koskee myös -tai etenkin meitä miehiä. Tarvitaan rakenteellisia ratkaisuja, jotka ohjaa perheiden valintoja – muuten jätetään tasa-arvon edistyminen jutun kaltaisten janttereiden hyvän tahdon varaan. #perhevapaat

Diskurssi argumentoi miesten vanhempainvapaiden pitämisen tasa-arvon edistämiseksi, esimerkin (16) mukaisesti. Diskurssi pyrkii tasa-arvon edistämiseen miesten tekemien valintojen lisäksi yhteiskunnan ohjauksella. Lisäksi diskurssi argumentoi vahvoin sanavalinnoin, että lasten hankkiminen tarkoittaa myös vanhempainvapaalle jäämistä. Diskurssi kuvaa perhevapaiden pitämisen ja lasten hankinnan toisiinsa yhteydessä olevina valintoina, joista ei voi valita vain toista. Diskurssi vaatiikin miehiltä osallistumista perheen ja kodin hoitoon, myös jäämällä vanhempainvapaalle.

Diskurssi esiintyi vahvasti esimerkiksi työelämätoimijoiden julkaisuissa. Se toimii työelämän käytäntöjen ja yhteiskunnallisen ajattelumallin muutoksen mahdollistajana ja edistäjänä. Diskurssi pitää miestä naisen työnteon mahdollistajana argumentoimalla, että miehillä on velvollisuus jäädä kotiin ja antaa naisille mahdollisuus ansiotyöhön etenkin naisen uran kannalta merkittävänä hetkinä. Diskurssi kannustaa miehiä jäämään perhevapaalle, kun se ei pelkästään odota sitä itsestään selvänä valintana ja normina, vaan nostaa perhevapaalle jäävän miehen esikuvan asemaan.

5.2.3 Perheellistetty äitiys

Esikuva-diskurssi argumentoi myös naisille oikeuden ansiotyöhön isän ottaessa vastuun lasten ja kodin hoidosta. Diskurssi kuvaakin perheellistettyä äitiyttä, jossa äitiyden

vastuut jaetaan perheen kesken. Vanhemmuus ei ole vain naisille suunnattu ja luonnollinen rooli, vaan molemmat vanhemmat kuvataan kykeneviksi huolehtimaan ja kasvattamaan lapsensa. Diskurssi pyrkii osoittamaan, että miehillä on oma osansa naisten uran mahdollistamisessa, ottamalla enemmän vastuuta kotona ja jakamalla äitiyden vastuita. Diskurssin maailmassa perhevapaalle jäävä mies toimii mallina muille miehille asettamalla naisen uran omansa edelle ja antamalla naiselle mahdollisuuden yhdistää työ- ja perhe-elämä tekemällä sen itsekin.

5.3 Tasa-arvoinen vanhemmuus -diskurssi

Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi argumentoi tasa-arvoisen vanhemmuuden ja työelämän sosiaalisiksi normiksi, jossa vapaat, ura ja perhe jaetaan lähtökohtaisesti tasan. Diskurssissa vanhemmat kuvattiin tasa-arvoisiksi, yhtä tärkeiksi vanhemmiksi lapselle, joilla molemmilla on oikeus sekä vanhemmuuteen että uraan haluamallaan tavalla. Diskurssissa kuvattiin isät kykenevinä hoitajina siinä missä äiditkin, mutta toisin kuin Esikuva-diskurssissa, Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssissa perhevapaalle jäävä mies ei ole esikuva muille, vaan hän tekee oman, luonnollisen ja itsestään selvän osansa perheen eteen. Perheissä lapset ovat yhteisiä, joten myös vastuu on yhteinen. Tässä diskurssissa myös työelämän suhtautuminen tasa-arvoon argumentoitiin normiksi, jota voi odottaa ja olettaa.

Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi rakentaa todellisuutta undoing gender- ja perheellistetty äitiys -teorioiden linssien läpi. Diskurssi pyrkii aktiivisesti hajottamaan perinteisiä sukupuolinormeja luomalla uusia normeja ja ohjaamalla tulevia sukupolvia toimimaan niiden mukaisesti esittämällä ne itsestään selvinä valintoina. Lastenhoito ei ole diskurssin rakentamassa maailmassa vain äitien oikeus ja vastuu, vaan se kuuluu molemmille vanhemmille. Molemmat vanhemmat ovat yhtä lailla oikeutettuja ja kykeneviä niin kodin hoitoon kuin ansiotyöhön. Diskurssi ei kuitenkaan huomioi vanhempien ja perheiden keskinäisiä tilanteita ja haluja, vaan esittää vastuun ja vapaiden jakamisen olevan itsestään selvä asia, jota ei kyseenalaisteta tai muokata.

5.3.1 Oikeus kokonaiseen elämään

Diskurssissa kuvattiin sekä vanhempien oikeutta perhevapaiden pitoon ja kokonaiseen elämään töine, perheine ja muine mielenkiintoineen kuin myös lasten oikeutta molempiin vanhempiin. Argumentit kuten lapset ovat vain kerran pieniä ja perhevapaat ovat parhaita jaettuna kuvaavat todellisuutta, jossa vanhemmat haluavat kokea lapsensa kasvun yhdessä ja ovat vanhempia äidin ja elättäjän sijaan. Kuten esimerkki (17) osoittaa, diskurssissa argumentoitiin, että perhevapaiden ja työssäkäynnin jakaminen tekee niistä molemmista parempia. Diskurssi kuvaa sosiaalista todellisuutta, jossa vanhemmat haluavat olla yhtä lailla vanhempia ja käydä töissä kokeakseen elämän kokonaiseksi. Kummallekaan vanhemmalle tai sukupuolelle tietty rooli ei ole ainut luonnollinen vaihtoehto, vaan molempien roolien yhteensovittaminen tekee diskurssin mukaisessa todellisuudessa elämästä kokonaisen.

- (17) HS:n kyselyn perusteella äitimyytti voi edelleen hämmästyttävän hyvin. Oikeastihan myös #perhevapaat ovat parhaita jaettuna ja isät varsin upeita vanhempia! Vuorotellen kotona ja töissä – näin molemmat vanhemmat voivat saada sekä perheen että uran.
- (18) Jokaisella myös poliittisessa huippuvirassa työskentelevällä on oikeus vanhempainvapaaseen ja lapsilla oikeus viettää aikaa vanhempiensa kanssa. Lapset ovat vain kerran pieniä ja tasa-arvoinen vanhemmuus toteutuu perhevapaita jakamalla. Just saying. #perhevapaat

Diskurssi kuvaa vanhemmuuden tasa-arvon lisäksi myös työelämän tasa-arvoa ja jokaisen vanhemman oikeutta kokonaiseen elämään, johon, kuten Salmi (2016) kirjoitti, kuuluu sekä työ, että perhe ja muu elämä, kuten harrastukset. Diskurssissa argumentoitiin niin huippuviroissa kuin missä tahansa muussakin ammatissa olevalla olevan oikeus perhevapaaseen, myös uran huippuhetkellä, kuten esimerkissä (18). Diskurssissa huomioidaan myös vanhempainvapaiden aikasidonnaisuus ja siinä missä Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssin mukaan vanhempainvapaat voivat odottaa parempaa hetkeä, Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssissa työt ja ura voivat jäädä taustalle perhevapaan ajaksi. Diskurssi rakentaa todellisuutta sellaiseksi, jota yhteiskunta

pyrkii esimerkiksi valtion ohjaamana luomaan. Se pitää perhevapaiden jakoa jokaisen vanhemman oikeutena ja velvollisuutena ja pyrkii toteuttamaan tasa-arvoa niin työ- kuin perhe-elämässä.

5.3.2 Vastuunjako

Vastuunjako koettiin diskurssissa asiaksi, joka pitäisi toteutua automaattisesti vanhempien välillä. Keskustelussa yhteinen vastuu argumentoitiin asiaksi, joka pitäisi olla itsestään selvä, niin perheissä kuin yhteiskunnassa. Kuten esimerkki (19) osoittaa, diskurssi hyväksyy, että perheissä voidaan sopia lasten hoidollinen vastuu enemmän äidille tai isälle, mutta se pitää lähtökohtaisena ajatuksena ja mallina sitä, että vastuun tulisi jakautua tasan. Diskurssi argumentoi yhteiskunnan ohjauksen tähän suuntaan tarpeelliseksi, jotta normit ja sukupuoliroolien mukainen toiminta voisivat muuttua.

- (19) Perheet tietysti tekevät omat ratkaisunsa ja monesti se voi olla aidosti yhdessä sovittu, että äiti on lasten kanssa enemmän, mutta jollain tavalla vastuun ja työkuorman pitäisi jakautua tasaisesti

Siinä missä Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi argumentoi miehillä olevan oikeus tehdä töitä naisen hoitaessa lapsia kotona muun muassa siitä syystä, että miehet eivät halua jäädä kotiin, Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi argumentoi vastuun tasan jakamisen molempien oikeudeksi ja velvollisuudeksi, myös silloin, kun se ei houkuta. Esimerkiksi esimerkin (20) kaltaisissa julkaisuissa nostettiin esille, että naistenkin mielestä pikkulapsiaika saattaa olla puuduttavaa, ja sen vuoksi vastuu siitä tuleekin jakaa molemmille.

- (20) Lapset ovat pienenä minustakin tylsiä. Juuri siitäkin syystä ei olisi tullut kuuloonkaan että mies ei olisi ottanut hoidosta yhtä paljon vastuuta alusta asti. Yhteisiä ovat, yhteinen on vastuu ja naisellakin on oikeus uraan ja harrastuksiin.

5.3.3 Undoing gender

Diskurssi kyseenalaistaa vahvasti näkemyksen elättäjästä ja elätettävästä, luoden todellisuutta, jossa sekä äidillä että isällä on oikeus uraan, perheeseen ja valintaan. Julkaisuissa tuotiin esille yhteiskunnassa kuultuja kommentteja tapauksissa, joissa isä oli pitänyt hoitovapaata tai hoitanut esimerkiksi neuvolakäyntejä. Kuten esimerkki (21) osoittaa, yhteiskunnassa ihmetellään edelleen, mikäli mies pitää vapaata lasten hoidon vuoksi tai esimerkiksi käy lapsen kanssa neuvolassa tai terveydenhuollossa. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi kritisoi näiden tilanteiden ihmettelyä ja esittää isät yhtä kykenevinä hoivaajina ja vanhempina kuin äidit.

- (21) Toisaalta nyt kun olemme molemmat työelämässä ja jaamme suht tasaisesti vastuuta lapsista, esim. kun lapsi sairastuu on tullut vastaan kaikenlaista: ”Eikö äiti voisi hoitaa?” / ”Onhan sulla vaimo, vai mitä?” / ”Voisit järjestää elämäsi vähän paremmin. ”

Diskurssissa argumentoitiin yhdessä tehtyjen kompromissien puolesta. Kuten esimerkit (22) ja (23) osoittavat, toisin kuin Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi, kompromissiksi diskurssi ei kuitenkaan hyväksy tilannetta, jossa mies ja nainen haluaisivat molemmat tehdä töitä, ja äiti jää kotiin. Voidaankin todeta, että diskurssi pyrki aktiivisesti toimimaan undoing genderin mukaisesti, kun se ei hyväksy kompromissiksi tilannetta, jossa mahdollisesti toimittaisiin kuten toimitaan alitajuisten sukupuoliroolien vuoksi.

- (22) Nainen tekee kompromissin, jotta yksilön (eli miehen) vapaa tahto toteutuu? :D
- (23) Se kuulostaa kyllä melkoiselta ”kompromissilta”, jos mies ei halua ottaa puolikasta vastuuta lapsista, mutta nainen haluaisi miehen ottavan, on kompromissi se, että nainen vastaa lapsista 😊

Diskurssi argumentoi myös sitä vastaan, että äidin pitämä perhevapaa olisi itsestään selvä normi. Eräässä julkaisussa kommentoitiin (esimerkki (24)), miten äitien perhevapaalle löydetään aina syy, vaikkei se edes olisi looginen. Naisten itsestään selvän vanhempainvapaan diskurssi argumentoikin perinteisten sukupuoliroolien ja äitimyytin

vuoksi tapahtuvaksi alitajuiseksi toiminnaksi. Diskurssi ilmensi kärkkäästikin kritiikkiä perinteistä kuvaa miehestä elättäjänä kohtaan. Julkaisuissa kuvattiin sarkastisesti miestä, joka tuo rahat ja leivän pöytään, tekee päätökset perheessä ja näyttää siten miehen mallia perheelle ja muille. Esimerkkien (25) ja (26) mukaisilla sarkastisilla ilmauksilla diskurssi hajottaa perinteisiä rooleja kuvaamalla ne negatiivisina ja jopa naurettavina.

- (24) Tämä Ylen nostama sitaatti kertoo mielestäni siitä, että kyllä äidin pidemmälle vapaalle aina syy keksitään, eikä se välttämättä ole aina looginen. Lukusuositus koko artikkelille. #perhevapaaudistus #perhevapaat
- (25) Isä tuo rahat kotiin ja näyttää ehtiessään vähän miehen mallia, eikö se riitä?
- (26) Mutta kun miehen täytyy saada tehdä perheenpäänä päätöksiä ja hankkia elanto. Naiset hoitakoot lapset ja koti. Ei ne ole miehen hommia. #setämiesjuttuja #vanhempainvapaa #kaikkonen #isyysvapaa #isienoikeus Kolme naisministeriä vietti vapaansa. Ketään ei haitannut, koska nainen.

Diskurssi kritisoi myös sitä, että miesten, etenkin johtavassa asemassa ollessaan, pitämiä vanhempainvapaita kritisoidaan kun naisille samassa tilanteessa vapaa sallitaan itsestään selvänä. Diskurssi pitääkin naisten ja miesten vanhempainvapaita ja uraa samanarvoisina, eikä sen mukaan ole perusteita sille, että mies ei saisi jäädä vapaalle uran huippuhetkellä, mutta nainen saa. Täten diskurssi rakentaa todellisuutta sellaiseksi, jossa kuka tahansa voi jäädä vanhempainvapaalle haluamallaan hetkellä, joutumatta kokemaan sitä huonoksi tai vääräksi valinnaksi tai saamatta siitä negatiivista palautetta.

5.4 Valinnanvapaus-diskurssi

Valinnanvapaus-diskurssi argumentoi valinnanvapauden perheiden sisällä merkittävimmäksi tekijäksi perinteisten sukupuoliroolien tai yhteiskunnan määrittämän tasajaon normin sijaan. Diskurssi kuvaa todellisuutta, jossa jokaisessa perheessä voidaan valita itse, kuka on kotona ja milloin ja kuka töissä, sukupuolesta, rooleista tai urasta

välittämättä. Keskeistä on valinnanvapaus ja kokemus siitä, mikä on kyseiselle perheelle oikea valinta ja tapa toimia.

Diskurssi ilmensi useita kirjallisuudessa nousseita aihepiirejä vanhemmuuden jakoon liittyen. Se nostaa äidillistämisen kentistä esille perheellistetyn äitiyden sekä perinteisen ja implisiittisen äitiyden perheiden omien valintojen ja halujen mukaan. Diskurssi pohti myös muun muassa sitä, onko perheiden tekemä valinta todella heidän omansa, vai tapahtuuko valinta alitajuisesti perinteisten roolijakojen mukaan, eli onko kyseessä doing gender-mallinen ajattelu ja toiminta.

5.4.1 Perheiden oikeus valita

Valinnanvapaus-diskurssi rakentaa todellisuutta, jossa perheillä on oikeus ja velvollisuus valita itse, miten esimerkiksi perhevapaat jaetaan. Kuten esimerkki (27) osoittaa, diskurssi pitää perheitä ja vanhempia itseään parhaina asiantuntijoina omaan tilanteeseensa. Diskurssi vastustaa valtion taholta tulevia ohjeita ja normeja perhevapaisiin liittyen. Se kuvaa yhteiskunnan asettamien pakotteiden negatiivisia vaikutuksia kärkkäin ja vahvoin sanavalinnoin, rinnastamalla esimerkiksi perhevapaaudistuksen määrittämisen jaon jopa kommunismiin.

(27) Jokainen perhe on varmasti oman elämänsä paras asiantuntija sen suhteen, miten haluaa perhevapaat jakaa. Ylhäältä päin pakottamalla on harvoin tullut muuta kuin kommunismia.

Valinnanvapaus-diskurssi argumentoi sen puolesta, että jokaisella ihmisellä ja perheellä on oikeus päättää itse perhevapaiden jaosta. Diskurssi kritisoi rankasti valtion taholta tulevia ohjeistuksia ja määräyksiä siitä, miten vapaat tulisi jakaa. Kuten esimerkki (28) näyttää, diskurssissa kyseenalaistettiin valtion oikeus päättää siitä, kuka vanhemmista viettää milloinkin aikaa lapsen kanssa, eli perhevapaiden jaosta. Tunteisiin ja kärkkäisiin ilmaisiin tukeutumalla diskurssi rakentaa voimakasta kuvaa yhteiskunnan asettamien normien negatiivisuudesta ja valinnanvapauden paremmuudesta.

- (28) Tunne kun Kela tuntee vanhempia paremmin heidän taloutensa ja elämäntilanteensa. Miksi valtiolla pitäisi olla oikeus päättää kuka viettää lapsensa kanssa aikaa milloinkin. Se päätös kuuluu vanhemmille.

Diskurssissa esiintyi näkemys, jonka mukaan valtio pakottaa miehet jäämään kotiin perhevapaaudistuksen myötä. Kuten esimerkit (29) ja (30) osoittavat, diskurssissa käytettiin argumentoinnin keinoina sarkasmia ja erittäin voimakkaita sanavalintoja. Kommunismiin lisäksi perhevapaaudistusta verrattiin sosialismiin ja todettiin, että sitä edistävät tahot eivät ansaitse miehiltä kunnioitusta.

- (29) Ihana sosialismi. Valtio päättää tällaisistakin asioista. Let me out of here!

- (30) Eli kun isiä pakotetaan tekemään jotain lailla, se on jollain tapaa juhlistettavaa? Te ette ansaitse miesten kunnioitusta tai rakkautta.

Diskurssi ottaakin erittäin vahvasti kantaa sen puolesta, että valtion ei tulisi olla osallinen perheiden sisäisiin valintoihin siitä, miten esimerkiksi perhevapaat jaetaan. Sen mukaan jokainen perhe tekee valintansa itse omien lähtökohtiensa, halujensa ja tarpeidensa mukaan. Diskurssi ei hyväksy ylempää tulevaa ohjausta eikä siten myöskään yhteiskunnallisten normien mukaista toimintaa itsestään selvänä toimintamallina. Sen mukaan päätökset kuuluvat vanhemmille. Diskurssin mukaisessa sosiaalisessa todellisuudessa perhevapaita ei myöskään jaeta sen mukaan, mikä on työelämän tasa-arvon kannalta paras ratkaisu, vaan diskurssi erittelee vanhempainvapaat ja vanhemmuuden työelämästä irralliseksi kokonaisuudeksi.

5.4.2 Sukupuolen tekeminen ja rikkominen

Kommenteissa argumentoitiin sen puolesta, että päätös perhevapaiden jakamisesta ei ole perheessä varsinainen keskustelu, vaan itsestäänselvyys. Julkaisuissa korostettiin sitä, että lapset ovat yhteisiä, joten vastuu hoidostakin on yhteinen. Kommenteissa käytettiin sanamuotoja kuten ”ei olisi tullut kuuloonkaan”. Helsingin Sanomien artikkelin alla virinnessä keskustelussa puhuttiin kompromisseista vanhempainvapaiden suhteen. Eräs kommentoija (esimerkki (31)) muotoili näkemyksensä niin, että jos mies ei halua

lasten hoitoon osallistua, kompromissia parempi vaihtoehto olisi ero. Siinä missä naisen oikeutta ja halua olla kotona kuvattiin rauhallisin ilmauksin, näkemys isien vastuusta ilmentyi selvästi kärkkäämpinä ilmaisuina etenkin naisten julkaisuissa. Diskurssi tuokin esille sen puolen valinnanvapautta rajoittavista tekijöistä portinvartioinnin sijaan, jossa valinnanvapautta rajoittaa näkemys siitä, että jako on itsestään selvä.

- (31) Olen käsittänyt, että parisuhteissa tehdään aika paljon kompromisseja! Mut jos mies ei tahdo osallistua yhdessä hankitun lapsen hoitoon niin oikea ratkaisu voisi olla kompromissin sijaan ero.

Valinnanvapaus-diskurssi toimii sekä doing gender- että undoing gender -linssien läpi. Toisaalta se hajottaa sukupuolionormeja ja vastustaa perhevapaiden jakoa pelkästään sosiaalisten ja odotettujen sukupuoliroolien mukaisesti ja vuoksi nostamalla merkittävimäksi jakoa määrittäväksi tekijäksi valinnanvapauden. Etenkin naisten ja perhevapaita pitäneiden miesten julkaisuissa ilmeni vahva näkemys siitä, että jako on itsestäänselvä asia, kuten Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssissa. Muutoinkin diskurssi pyrki rakentamaan mahdollisuuksia tehdä omat valinnat annettujen normien tai odotusten sijaan. Toisaalta diskurssi toi myös esille näkemyksiä, joiden mukaan valinnanvapautta rajoittavat sellaiset tekijät kuin äitimyytti, naisen kokemus omasta paremmuudestaan lasten tai kodin hoidossa ja miesten kokemus siitä, että työelämä on hänelle oikea tai parempi paikka. Diskurssi siis esitti valinnanvapautta rajaaviksi tekijöiksi alitajuisia tai tiedostettuja oletuksia ja näkemyksiä perinteisistä rooleista. Voidaankin pohtia, onko diskurssin esittämä valinnanvapaus todellinen henkilökohtaisiin haluihin perustuva valinta, vai vaikuttavatko taustalla odotukset sukupuolille asetetuista rooleista, portinvartiointi, yhteiskunnan antama arvostus joko hyväksi ja oikeaksi koetusta äitiydestä tai mahdollisesti isän nostaminen esikuvan rooliin.

6 Johtopäätökset

6.1 Yhteenveto tuloksista ja johtopäätökset

Diskurssit kuvaavat ja rakentavat sosiaalista todellisuuttamme. Tutkimuksen aiheena oli perhevapaista käytävä keskustelu sosiaalisessa mediassa ja siinä esiintyvät diskurssit sukupuoliroolien ja sukupuolten välisen työelämän tasa-arvon näkökulmasta. Aineistosta nousi esille neljä diskurssia. Leiväntuoja ja kodinluoja- sekä Esikuva-diskurssit kuvaavat maailmaa perinteisten sukupuoliroolien näkökulmasta, toinen niitä rakentaen ja toinen muuntaen ja hajottaen. Leiväntuoja ja kodinluoja -diskurssi kuvaa miehen luonnollisen paikan olevan töissä perhettä elättämässä ja naisen kotona lapsia hoivaamassa. Diskurssi kuvaa työnantajat nihkeinä ymmärtämään ajoissa töihin palaavia naisia tai hoitovapaalle jääviä miehiä. Miehet diskurssi kuvaa haluttomina jäämään kotiin ja naiset valmiina tekemään kompromissin rakastamansa miehen vuoksi. Diskurssi kuvaa naisten myös kokevan lasten hoidon niin vahvasti omaksi roolikseen, että he omalla toiminnallaan estävät miehiltä pääsyn näihin rooleihin. Diskurssi kuvaa ja samalla edelleen rakentaa yhteiskuntaan hyvin vahvasti perinteisiä sukupuolirooleja.

Esikuva-diskurssi kuvaa myös perinteisiä rooleja, mutta sen sijaan, että se edelleen rakentaisi ja jatkaisi niitä, se pyrkii hajottamaan ne. Diskurssi kuvaa perhevapaalle jäävän miehen esikuvana muille, globaalina miehen mallina. Miehelle perhevapaan mahdollistava työnantaja on edelläkävijä. Perhevapaalle jäämisen diskurssi argumentoi arvovalinnaksi, jossa on sallittua valita tärkeänkin työn sijaan perhe ja perhevapaalle jääminen. Diskurssin todellisuudessa miehen pitämä vanhempainvapaa on arvovalinta, mutta naisen vapaa itsestänselvyys. Diskurssi pyrkii purkamaan vanhaa ja rakentamaan esimerkin ja mallioppimisen kautta uusia normeja todellisuuteen.

Tasa-arvoinen vanhemmuus- ja Valinnanvapaus-diskurssit kuvaavat nyky-yhteiskunnan ideaalia, jossa perheet jakavat vanhempainvapaat ja työelämän. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssissa molemmat, perhe ja työ, kuvataan jokaisen ihmisen itsestään selvänä oikeutena ja vanhempainvapaat jaetaan lähtökohtaisesti tasan.

Vanhemmille ei tulisi mieleenkään, ettei vastuuta perheestä jaettaisi molempien kesken tai toiselle annettaisi mahdollisuutta työhön. Molempien vanhempien ura ja kyvykkyys lasten hoitoon nähdään samanarvoisina. Diskurssi ei kuitenkaan jätä perheille mahdollisuutta omaan ratkaisuun, vaan pitää tasan jakamista ainoana oikeana vaihtoehtona.

Valinnanvapaus-diskurssi kuvaa myös todellisuutta, jossa perhevapaat ja ura ovat kaikkien oikeus. Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssista poiketen se nostaa vanhempien ja perheen oikeuden päättää jaosta oman mielensä mukaan itsestäänselvyyksien tai yhteiskunnan asettamien normien sijaan pääosaan. Vanhemmat kuvataan yhtä kyvykkäinä kumpaankin rooliin, mutta diskurssissa huomioidaan myös vanhempien oma halu olla töissä, kotona ja molempia merkittävänä tekijänä. Diskurssi toimii osaltaan undoing genderin, sukupuolen rikkomisen, välineenä hajottamalla perinteistä sukupuoliroolitusta itsestäänselvytenä. Mutta kuten kirjallisuus tuo esille, ihmiset toimivat usein helposti alitajuisesti perinteisten, historiassa ja kulttuurissa vuosisatoja vaikuttaneiden sukupuolinormien mukaisesti, vaikka eivät niihin periaatteessa uskoisikaan. Voidaankin pohtia, vaikuttavatko valintojen taustalla stereotyyppiset sukupuoli oletukset ja -normit.

Tutkimuksen tuloksina esitellyt diskurssit ilmentävät niin maailmaa, jossa edelleen näkyvät perinteiset sukupuoliroolit kuin maailmaa, jossa keskitytään yhteiskunnan uuden ideaalin, tasa-arvoisen vanhemmuuden, rakentamiseen. Pitkään historiassa vaikuttaneiden sukupuoliroolien vaikutus näkyy ja kuuluu edelleen keskustelussa ja se rakentaa omalla voimallaan yhä sukupuolinormeja. Diskurssit kuitenkin ilmentävät myös yhteiskunnassa hiljalleen tapahtuvaa muutosta kohti maailmaa, jossa sukupuolinormit eivät määritä sitä, kuka perhevapaalle jää. Miesten käyttämä osuus vanhempainvapaista on kasvanut hiljalleen siitä asti, kun miehille alettiin tarjota mahdollisuus jäädä vapaalle. Muutos ajatuksissa ja mielipiteissä tapahtuu hitaasti, mutta keskusteluissa ilmenneet diskurssit todistavat, että muutos on käynnissä. Muutos vaatii esimerkkinä toimimista osalta ihmisistä, jotta mallioppimisen kautta seuraavasta sukupolvesta aina suurempi

osa toimii uuden normin mukaisesti. Lopulta muutos institutionaalistuu ja muuttuu kulttuuriseksi sekä yhteiskunnalliseksi normiksi. Tutkimuksen tuloksina esitellyistä diskursseista Esikuva-, Valinnanvapaus- ja Tasa-arvoisen vanhemmuuden diskurssi toimivat tällaisen roolioppimisen välineinä. Esikuva-diskurssi pyrkii toimimaan aktiivisena muutoksen mahdollistajana ja tekijänä nostamalla uuden normin mukaisesti toimivat henkilöt globaalin esimerkin asemaan. Valinnanvapaus- ja Tasa-arvoisen vanhemmuus -diskurssit puolestaan toimivat uuden normin rakentajina esittämällä sen normaalina, itsestään selvänä ja oikeana valintana, jota ei juuri tarvitse pohtia tai perustella.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että sukupuoliroolit vaikuttavat yhä siihen, miten perhevapaat nähdään ja koetaan. Tulokset osoittavat kuitenkin myös, että yhteiskunnan kannustus ja sen luomat mahdollisuudet perhevapaiden jakamiseen ja kaikkien ihmisten tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin osallistua haluamallaan tavalla niin yhteiskunnallisiin toimintoihin kuin perhe-elämään on juurtunut osaksi suomalaista katsantokantaa ja mielipiteitä. Työelämässä onkin kyettävä ottamaan huomioon, että perhevapaalle saattaa jäädä yhtä lailla mies kuin naisenkin. Yrityskulttuureihin miesten vanhempainvapaiden mahdollistamisen juurruttaminen, niiden käyttöön kannustaminen ja naisten toivottaminen tervetulleeksi kritisoinnin sijaan jo odotettua aiemmin perhevapaalta ovat asioita, joita yrityksissä ja työelämässä on kyettävä toteuttamaan.

6.2 Aiempi tutkimus

Sukupuoliroolien sekä työ- ja perhe-elämän tutkimuksessa on havaittu, että perinteiset sukupuoliroolit vaikuttavat yhtä ihmisten toiminnan taustalla, joko tietoisesti tai tiedostamatta. Länsimainen yhteiskuntamalli kannustaa sekä naisia että miehiä töihin, mutta lasten- ja kodinhoidosta suurin vastuu on yhä naisilla, luoden naisille kaksoisvastuun työn ja kodin välillä. Suurin osa perhevapaalle jäävistä ihmisistä on naisia ja isien perhevapaita saatetaan kummeksua niin organisaatioissa kuin yhteiskunnassakin. Esimerkiksi Covid 19-pandemian aikana havaittiin vastuun lasten etäkoulun

onnistumisesta jääneen äideille (Tommar, Kolokolova & Mura, 2022), Cacciatoren ja Janhusen (2008) tutkimuksessa todettiin äitimyytin elävän vahvana ja Townsend ja muut (2023) totesivat, etteivät miehet koe samanlaisia vaikeuksia työn ja perheen yhdistämiseen kuin naiset.

Aiempi tutkimus sukupuolirooleista ja perhevapaista on keskittynyt siihen, miten perhe ja työelämä yhdistetään. Scott (2006) tuo tutkimuksessaan esille, että asenteet sukupuolinormeja kohtaan sekä kotielämän toimintamallit ovat muuttumassa, mutta naisten käsitys niistä muuttuu nopeammin kuin miesten. Hän huomauttaa myös, että miesten perhevapaiden pitämisen mahdollisuus ja laeiden tukeminen ovat hitaasti edistäneet miesten kodinhoidollisiin vastuisiin osallistumista. Tuoreempikin tutkimus osoittaa muutoksen olevan käynnissä, mutta hitaasti. Esimerkiksi Kangas (2020) on tutkinut väitöskirjassaan miesjohtajien isyyttä diskurssianalyysin avulla. Hänen tutkimustulostensa perusteella maskuliininen johtamiskulttuuri, johon perhe-elämä ei sovi, on yhä vahvoilla suomalaisessa yrityskulttuurissa. Toisaalta hänen tutkimuksensa tuo esille, että osa miesjohtajista pyrkii aktiivisesti omalla toiminnallaan uudistamaan kulttuuria ja mahdollistamaan miehillekin perhe-elämän. Yhteiskunnallisella tasolla hän toteaa työelämän olevan muutosvaiheessa, jossa käytännön tasolla miehet yhä toimivat perinteisten roolien mukaan, mutta yhteiskunta tarjoaa mahdollisuuden ja kannustaa monimuotoisempiin toimintamalleihin.

Tutkimustulokseni toistavat Kankaan (2020) väitöskirjan sekä esittelemäni kirjallisuuden tuloksia. Sekä yhteiskunnassa että erittelemissäni diskursseissa näkyvät sekä perinteisten sukupuoliroolien vaikutus perhe-elämään ja perhevapaisiin että yhteiskunnallinen moderni ideaali tasa-arvosta ja kaikkein oikeudesta kokonaiseen elämään. Doing genderin mukainen alitajuinen toiminta sekä historialliset ja sosiaaliset normit kulttuurissamme edistävät sukupuoliroolien ylläpitoa niin toiminnassa kuin ajattelussakin. Yhteiskuntamme on kuitenkin murrosvaiheessa, ja kuten Nyman ja muut (2018) esittävät, näyttää siltä, että elämme sukupuolivallankumouksen toista vaihetta, jossa miehet siirtyvät jakamaan kotitalouksissa tehtävän työn vastuun naisten kanssa,

kuten naiset ovat aiemmin siirtyneet jakamaan vastuun palkkatyöstä. Muutos on kuitenkin hidasta, ja vielä voidaan todeta, että perinteiset sukupuoliroolit, ajatus elättäjästä ja elätettävästä, elävät vahvasti yhteiskunnassa ja kollektiivisessa alitajunnassa.

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka doing gender -teorian mukainen alitajuinen toimintamme vaikuttaa etenkin Valinnanvapaus-diskurssin esittämään todellisuuteen, jossa perheillä koetaan olevan oikeus ja velvollisuus määrätä itse toiminnastaan vanhempainvapaiden suhteen. Tutkimuksessa voitaisiin tutkia, onko valinnassa kyse todellisista henkilökohtaisista haluista vai vaikuttavatko sukupuolinormit valinnan taustalla. Tutkimus olisi aiheellinen, koska nykyisinkin, kun perhevapaaudistuksen myötä perheissä on tehtävä aktiivinen valinta sen suhteen, että äiti jää pitämään pidemmät vapaat (kun päiviä on korvamerkitty isälle ja ne pitää luovuttaa toiselle vanhemmalle), äidit edelleen pitävät suurimman osan vapaista. Keskustelussa kuitenkin ilmeni vahvasti perheiden oman valinnan tärkeys.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arvioinnin keskeiset käsitteet ovat validius ja reliabelius. Validius tarkoittaa määritetyn ilmiön mittaamista harhattomasti ja tarkasti ja sitä, mitataanko juuri sitä ilmiötä, mitä oli tarkoitus tutkia. Reliabelius tarkoittaa kvantitatiivisessa tutkimuksessa mittaamista valituilla mittareilla luotettavasti ja siten, että mittaja, mittaustilanne tai muut satunnaiset tekijät eivät vaikuta tuloksiin. Kvalitatiivisessa, eli laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteetin ja validiteetin määritelmät eivät päde sellaisenaan, vaan luotettavuutta on arvioitava laajemmin tutkimusprosessin kuvauksen kautta. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 177–185; Puusa & Julkunen, 2020, s. 189–200.) Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa onkin tutkittava, kuinka tutkija huomioi ja ymmärtää oman vaikutuksensa tutkimukseensa ja kuinka tarkasti hän kuvaa ja perustelee tutkimuksensa prosessia ja tuloksia (Hirsjärvi & Hurme, 2014, s. 189).

Reliaabeliutta voidaan lisätä esimerkiksi mittaustulosten toistettavuudella eri tutkimusten ja tutkijoiden välillä. Kontekstisidonnaisissa ihmistutkimuksissa on kuitenkin mahdotonta olettaa, että sama tulos saataisiin kahdesti. Tällaisissa tutkimuksissa uskottavuutta arvioidaankin koko tutkimusprosessin, perustelujen ja analyysin kuvausten avulla. Validiutta arvioidessa arvioidaan tutkittavan ilmiön eheyttä. Tutkimuksen sisäisen validiteetin arvioinnissa tutkitaan tutkimusprosessien kuvausta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan myös laajemmin kuin vain validiteetin ja reliaabeliuden kautta. Tutkimusta arvioidaan sen siirrettävyyden kautta, eli suhteessa siihen, olisiko tutkimus toistettavissa toisessa tutkimusympäristössä. Tutkimus on sitä uskottavampi, mitä selvemmin, havainnollisemmin ja yksityiskohtaisemmin tutkija kuvaa oman tutkimusprosessinsa. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 177–185; Puusa & Julkunen, 2020, s. 189–200.)

Talouselämän mainoskampanja ja siitä herännyt sosiaalisen median keskustelu ovat hyvä esimerkki siitä, miten lukijan tai tutkijan tulkinta esitetystä puheesta tai tekstistä sekä sen konteksti vaikuttavat siihen, millaista todellisuutta ne rakentavat. Lehden tarkoituksena oli kannustaa isiä vanhempainvapaiden pitämiseen, mutta kontekstin ja lukijoiden tulkinnan myötä mainos koettiin isien perhevapaita pilkkaavana ja Talouselämä joutuikin pyytämään sitä anteeksi. Tapaus kuvastaa sitä, miten lauseet ja sanamuodot voidaan subjektiivisesti tulkita tarkoittamaan päinvastaista, kuin mitä niiden luoja tarkoitti. Diskurssianalyysissa tutkimustulokset ovat tutkijan tulkintaa esitetystä aineistosta, joten tutkimustuloksia ei voida pitää absoluuttisena totuutena, vaan ennemminkin sosiaalisena konstruktiona, joka on syntynyt aineiston ja tutkijan vuorovaikutuksesta.

Tutkimusprosessi on pyritty kuvaamaan tutkimuksessa avoimesti ja tarkasti, jotta lukija pystyy arvioimaan prosessin luotettavuutta. Tutkimuksen aineisto, sekä aineiston keruu- ja analysointimenetelmät on esitelty ja perusteltu. Tutkimuksen tuloksena esiintyvät diskurssit ja niiden esittämä ja rakentama todellisuus on havainnoitu aineistosta

noussein esimerkein ja perusteluin. Aineisto kerättiin sosiaalisen median kanavasta tiettyjen aihetunnisteiden avulla. Aineiston luotettavuuden lisäämiseksi X:n luotiin uusi käyttäjätili ja aineiston keruussa käytettiin selainta, jolla ei oltu tehty muuta algoritmien vaikutuksen minimoimiseksi. Lisäksi valitut aihetunnisteet on kerrottu tutkimuksessa. Aineistoon kerättiin kaikki valituilla aihetunnisteilla esille tulleet julkaisut. On kuitenkin mahdollista, että tutkijan sosiaalisen median käyttö ja kanavien algoritmit ovat vaikuttaneet tutkimusaineistoon

Tutkijan omat ennakko-oletukset ovat syntyneet oman elämän kokemusten, sosiaalisen median seurannan sekä teoriaosuuden kirjallisuuden kautta. Kaikkien näiden perusteella tutkijalle muodostui käsitys siitä, että sukupuoliroolit elävät edelleen vahvasti yhteiskunnassa. Ennakko-oletuksena tutkijalla oli, että aineistossa ilmenisi todella vahva käsitys siitä, ettei miesten tarvitsisi pitää vanhempainvapaita ja että heidän työnsä tulisi mennä perheen edelle. Toisaalta tutkijan ennakko-oletuksena oli myös tasa-arvoisen perhe- ja työelämän kannatus aineistossa ja todellisuudessa, koska oman elämän kokemukset sekä sosiaalisen median algoritmien esille tuomat keskustelut ovat sitä vahvistaneet. Tutkijan ennakko-oletukset vaikuttaneet tutkimuksen tulokseen, koska diskurssianalyysin tulos on aina tutkijan oma tulkinta esitetystä ilmiöstä. Luotettavuuden lisäämiseksi ennakko-oletukset on pyritty ilmaisemaan tutkimuksessa sekä tutkija itse on ne pyrkinyt huomioimaan ja irtautumaan niistä tutkimuksen aikana.

X kanavana tuottaa tutkimuksen tekemiselle haasteita etenkin aineiston keruun osalta. X:n luonteeseen kuuluvat lyhyet, muutaman sanan tai enintään lauseen mittaiset julkaisut (entiseltä nimeltään tviitit). Tällä hetkellä julkaisujen merkkirajoitus on 280 merkkiä. Vaikka aineistoon kerättiin määrällisesti paljon tviittejä, oli niistä suuri osa pelkkiä onnitteluviestejä. Onnittelut sinällään kuvaavat positiivista suhtautumista perhevapaalle jäämiseen, mutta diskurssien osalta ne eivät tuoneet analyysille määräänsä suhteutettuna suurta lisäarvoa. Aineiston keruu oli myös työlästä tviittien suuren määrän vuoksi. Lopulta aineisto oli määrällisesti suuri, mutta tutkimuskysymyksen kannalta merkittävän sisällön seulominen siitä oli työlästä. Tutkijan

subjektiivisuus ja ennakkokäsitykset värittävät helposti tällaisen otannan seulontaa, joten tutkijalle merkittävä tehtävä olikin näiden ennakkokäsitysten huomiointi ja huomiotta jättäminen analyysia tehdessä.

Lisäksi tviittien lyhyt pituus aiheutti haasteita sen suhteen, miten niiden sanomaa pystyi todella analysoimaan. Lyhyessä viestissä kirjoittajan on tuotava viestinsä esille hyvin tiivistetysti. Tämän vuoksi omaa näkemystä ei voi juurikaan perustella ja argumentointi on helposti voimakkaisiin sanoihin ja tunteisiin pohjautuvaa, kuten sosiaalisessa mediassa usein muutenkin. Onkin mahdollista, että diskurssien esittämät, paikoin erittäinkin vahvat näkemykset saivat tutkimusaineiston luonteen vuoksi voimakkaampia merkityksiä, kuin ne olisivat saaneet, jos kyseessä olisi ollut erilainen aineisto.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 177–188). Gaudeamus. Printon Trükikoda.
- Aaltio-Marjosola, I. (2001). *Naiset, miehet ja johtajuus*. WSOY. Tummavuoren kirjapaino.
- Ain Tommar, S., Kolokolova, O., & Mura, R. (2022). When paid work gives in to unpaid care work: Evidence from the hedge fund industry under COVID-19. *Management Science*. 68, 5557–6354. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2022.4402>
- Alesina, A., Giuliano, P & Nunn, N. (2013). On the origins of gender roles: women and the plough. *Quarterly journal of economics*. 128(2), 469-530. <https://doi.org/10.1093/qje/qjt005>
- Cambridge Dictionary. (2024). *Gatekeeping*. Noudettu 26.03.2024 osoitteesta <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gatekeeping>
- Christopher, E. (2024). ‘It’s A Man’s Job’: Doing gender and male gatekeeping in the division of house hold labor. *Journal of Family Issues*. <https://doi.org/10.1177/0192513X231224109>
- Collins, R. (2011). Content analysis of gender roles in media: Where are we now and where should we go? *Sex Roles*. 64, 290-298. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9929-5>
- Diamond, J. (1987). The worst mistake in the history of the human race. *Discover Magazine*. Worthington: Discover. Noudettu 21.11.2023 osoitteesta: <https://www.discovermagazine.com/planet-earth/the-worst-mistake-in-the-history-of-the-human-race>
- Elinkeinoelämän valtuuskunta. (2022). *Suomalaisnaisten osuus johtajista ennätyskorkealla – tasa-arvon alaraja häämöttää*. Blogi. Noudettu 04.04.2024 osoitteesta <https://www.eva.fi/blog/2022/02/04/suomalaisnaisten-osuus-johtajista-ennatyskorkealla-tasa-arvon-alaraja-haamottaa/>
- Fausto-Sterling, A. (2012). *Sex/Gender: Biology in a Social World*. Taylor & Francis Group.
- Halpern, H. & Perry-Jenkins, M. (2015). Parents’ gender ideology and gendered behavior as predictors of children’s gender-role attitudes: a longitudinal exploration. *Sex Roles*. 74(11), 527-542 <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0539-0>

- Hansen, C., Jensen, P. & Skovsgaard, C. (2015). Modern gender roles and agricultural history: the neolithic inheritance. *Journal of Economic Growth*. 20, 365–404.
<https://doi.org/0.1007/s10887-015-9119-y> lehtiitedot
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2014). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*.
 Yliopistopaino.
- Hirst, A. & Schwabenland, C. (2018). Doing gender in the ‘new office’. *Gender, Work and Organization*. 25(2), 159-176. doi:10.1111/gwao.12200
- Janhunen, K. & Oulasmaa, M. (2008). (toim.) *Äidin kielletyt tunteet*. Väestöliitto.
- Kaikkonen, A. (13.12.2022). Tviitti perhevapaalle jäämisestä. X. Noudettu 22.04.2024
 osoitteesta <https://twitter.com/anttikaikkonen/status/1602724958685241344>
- Kangas, E. (2020). *Discourses of Fatherhood in Leadership and Organisations*. Väitöskirja.
 Jyväskylän Yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8365-9>
- Kela. (2024). *Tilasto vanhempainpäivärahoista*. Noudettu 16.04.2024 osoitteesta
<https://tietotarjotin.fi/tilasto/2859830/tilasto-vanhempainpaivarahoista>
- Kielitoimiston sanakirja. (2024). *Tasa-arvoisuus*. Kotimaisten kielten keskus. Noudettu
 16.04.2024 osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/tasa-arvoisuus?source=suggestion>
- Koivunen, A. & Liljeström, M. (toim.) (1996). *Avainsanat: 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy
- Kuitto, K., Salonen, J. & Helmdag, J. (2019). Gender inequalities in early career trajectories and parental leaves: Evidence from a Nordic Welfare State. *Social Sciences*. 8(9), 253.
<https://doi.org/10.3390/socsci8090253>
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2013). Perhevapaat ja sukupuolten tasa-arvo. Teoksessa
 Pietiläinen, M. (toim.), *Työ, talous ja tasa-arvo (187-194)*. Tilastokeskus. Edita Prima Oy.
- Leung, K., Bhagat, R. S., Buchan, N. R., Erez, M. & Gibson, C. (2005). Culture and international business: recent advances and their implications for future research. *Journal of International Business Studies*. 36(4), 357-378. Noudettu 04.04.2024 osoitteesta
https://www.researchgate.net/publication/258110704_Leung_K_Bhagat_R_Buchan_NR_Erez_M_and_Gibson_CB_2005_Culture_and_International_Business_Recent_Advanced_and_Future_Directions_Journal_of_International_Business_Studies_36_357-378

- Lerner, G. (1986). *The creation of patriarchy*. New York: Oxford University Press.
<https://doi.org/10.2307/493602>
- Lucas, J. W. (2003). Status processes and the institutionalization of women as leaders. *American Sociological Review*. 68(3), 464-480. <https://doi.org/10.2307/1519733>
- Mathieu, S. (2016). From the defamilialization to the “demotherization” of care work. *Social Politics*. 23(4), 576–591. <https://doi.org/10.1093/sp/jxw006>
- Mattinen, K. (2022). *Perhevapaat käytännönläheisesti*. Kauppakamari. Hansaprint.
- Moisio, E. (2016). Hullu työtä tekee? Teoksessa Juntumaa, I., Korkea-aho, J., Meriläinen, R., Moisio, E. & Nuorgam, E. (toim.), *Kaikki Tasan! – pamfletti epätasa-arvosta*. Into Kustannus Oy. Helsinki.
- Moisio, H. (2023). *Voiko edes sanoa ääneen?* Helsingin Sanomat. Artikkelit. Noudettu 22.03.2024 osoitteesta <https://www.hs.fi/perhe/art-2000009282810.html>
- Nuorgam, E. (2016). Epätasa-arvo asuu hiekkalaatikolla. Teoksessa Juntumaa, I., Korkea-aho, J., Meriläinen, R., Moisio, E. & Nuorgam, E. (toim.), *Kaikki Tasan! – pamfletti epätasa-arvosta*. Into Kustannus Oy. Helsinki.
- Moring, A. & Lammi-Taskula, J. (2021). Parental leave reforms in Finland 1977-2019 from a diversity perspective. *Social Inclusion*. 9(2), 338-349.
<https://doi.org/10.17645/si.v9i2.3796>
- Newberry, W., Belkin, L.Y. & Ansari, P. (2008). Perceived career opportunities from globalization: globalization capabilities and attitudes towards women in Iran and the US. *Journal of International Business Studies*. 39(5), 814-832.
<https://doi.org/10.1057/palgrave.jibs.8400335>
- Nyman, C., Reinikainen, L. & Eriksson, K. (2018). The tension between gender equality and doing gender Swedish couples’ talk about the division of housework. *Women’s Studies International Forum*. 68, 36-46. <https://doi.org.proxy.uwasa.fi/10.1016/j.wsif.2018.01.010>
- Närvi, J. (2018). *Isä hoitaa vai hoitaako?* Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Oksala, I. (2023). *Perhevapaaudistus ei onnistunut*. Blogi. Elinkeinoelämän keskusliitto.
 Noudettu 16.04.2024 osoitteesta
<https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/perhevapaaudistus-ei-onnistunut/>
- Pajunen, A. (2013). Ammattiryhmien välillä on eroja perheellistymisessä. Teoksessa Pietiläinen, M. (toim.), *Työ, talous ja tasa-arvo (s. 187–194)*. Tilastokeskus. Edita Prima Oy.

- Peltola, J. (2023). *Talouselämä-lehden mainoskampanja aiheutti someraivon – päätoimittaja: ”Meni metsään”*. Artikkel. MTV Uutiset. Noudettu 02.04.2024 osoitteesta <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/talouselama-lehden-mainoskampanja-aiheutti-someraivon-paatoimittaja-meni-metsaan/8607926#gs.6re8r1>
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour*. Lontoo: Sage.
- Puusa, A. (2011). Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimustavan valintaan* (s. 73–87). JTO. Hansaprint.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145–156). Gaudeamus. Printon Trükikoda.
- Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (189–202). Gaudeamus. Printon Trükikoda.
- Salmi, M. (1996). Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit. Teoksessa Kinnunen, M. & Korvajärvi, P. (toim.), *Työelämän sukupuolistavat käytännöt* (s. 211–232). Vastapaino.
- Salmi, M. (2004a). Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.), *Puhelin, mummo vai joustava työaika?* (s. 11–28). Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus kirjapaino Oy.
- Salmi, M. (2004b). Työn ja perheen yhteensovittamisen kentät. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.), *Puhelin, mummo vai joustava työaika?* (s. 1–9). Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus kirjapaino Oy.
- Sánchez-Mira, N. (2021). (Un)doing gender in female breadwinner households: Gender relations and structural change. *Gender, Work and Organization*. 1-18 <https://doi.org/10.1111/gwao.12775>
- Schein, E. H. (1992). *Organizational culture and leadership*. San Francisco. Jossey-Bass. ISBN 978-0-470-18586-5.
- Scott, J. (2006). *Family and gender roles: How attitudes are changing*. University of Cambridge. Noudettu 17.04.2024 osoitteesta

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=50c3a2740ddafdb438df4b920304262533128253>

- Siltaoja, M. & Vehkaperä, M. (2011). Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), *Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan* (s. 206–231). JTO.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2022). *Perhevapaaudistus astuu voimaan elokuussa 2022*. Tiedote. Noudettu 30.09.2023 osoitteesta: <https://stm.fi/-/perhevapaaudistus-astuu-voimaan-elokuussa-2022>
- Sutela, H. (2013). Määräaikainen työ ja perheellistyminen. Teoksessa Pietiläinen, M. (toim.), *Työ, talous ja tasa-arvo (187–194)*. Tilastokeskus. Edita Prima Oy.
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. (n.d.). Mitä on tasa-arvo? Noudettu 16.04.2024 osoitteesta <https://tane.fi/tasa-arvo>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2023). *Perhevapaiden käyttö ja kustannukset*. Noudettu 02.04.2024 osoitteesta: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perhevapaiden-kaytto-ja-kustannukset>
- Tilastokeskus. (2012). *Työvoimatutkimus 2011*.
- Tilastokeskus. (2024). *Isät tilastoissa 2023*. Noudettu 16.04.2024 osoitteesta <https://www.stat.fi/tup/poimintoja-tilastovuodesta/isat-tilastoissa.html>
- Tolkki, K. (2022). Petteri Orpo selittelee Kaikkosen vanhempainvapaasta antamaansa kommenttia: Tietenkin ymmärrän, että vapaat pidetään, kun niiden aika on. *Yle Uutiset*. Noudettu 16.04.2024 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20009792>
- Työsopimuslaki 26.1.2001/55. Finlex. Noudettu 02.04.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055#L4>
- Uusitalo, K., Wallenius, K. & Tuominen, S. (2023). *Näin perhevapaat jaetaan eri puolilla Suomea – äiti on valtaosassa perheitä edelleen vauvan ykköshoitaja*. Artikkelii. Yle. Noudettu 02.04.2024 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20049699>
- Väestöliitto (2023). *Perhebarometri*. Noudettu 26.11.2023 osoitteesta: <https://www.vaestoliitto.fi/verkkojulkaisut/kaikki-tykkaa-perheista/>
- Townsend, C., Kray, L. & Russel, A. (2023). Holding the belief that gender roles can change reduces women’s work-family conflict. *Personality and Social Psychology Bulletin*. <https://doi.org/10.1177/01461672231178349>
- Tuomaala, S. (2008). *Holhouksenalaisuudesta koulutetuksi ja vapaaksi kansalaiseksi*. Noudettu 20.02.2024 osoitteesta: www.aanioikeus.fi/artikkelit/index.htm

- Vuori, J. (2001). *Äidit, isät ja ammattilaiset*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- Välimäki, S., Lämsä, A-M. & Hiillos, M. (2009). The spouse of the female manager: role and influence on the woman's career. *Gender in Management*. 24(8), 596-614. Emerald Group Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/17542410911004867>
- West, C. & Zimmerman, D. (1987). Doing gender. *Gender and Society*. 1(2), 125–151. Noudettu 26.03.2024 osoitteesta <http://www.jstor.org/stable/189945>
- West, C. & Zimmerman, D. (2009). Accounting for doing gender. *Gender and Society*. 1(2), 125–151. Noudettu 26.03.2024 osoitteesta: <http://www.jstor.org/stable/189945>
- Yucel, D. & Chung, H. (2021). Working from home, work-family conflict, and the role of gender and gender role attitudes. *Community, work and family*. 26(2), 190-221. <https://doi.org/10.1080/13668803.2021.1993138>
- Österbacka, E. & Räsänen, T. (2021). Back to work or stay at home? Family policies and maternal employment in Finland. *Journal of Population Economics*. 35, 1071–1101. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00843-4>